www.cec.cat

Muntanya

909

ANY 138 • SETEMBRE 2014

L'AVENC DE SANT MARÇAL

Història del seu descobriment

PIRINEISME

La Transpirinenca V

PARCS NATURALS

Las Bardenas Reales

HISTÒRIA

Rafael Patxot, entre les dues ànimes de l'excursionisme

ALTA MUNTANYA

Ascensió a l'Olimp

VIATGES

Els volcans de Bali

3,95 €

00909

9 770212 211006

Guies del CEC

Activitats durant tot l'any

Activitats per a tots els nivells. Des d'una sortida tranquil·la amb la família fins a activitats per als més intrèpids. Amb guies titulats pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, per garantir la teva seguretat, per gaudir de les millors condicions.

LES NOSTRES PROPOSTES

- Alpinisme
- Barrancs hivernals
- Barranquisme
- Canals i corredors
- Circuits d'orientació
- Escalada clàssica
- Escalada en gel
- Escalada esportiva
- Espeleologia
- Esquí alpí
- Esquí de muntanya
- Raquetes de neu
- Senderisme
- Surf de neu
- Trekking
- Vies ferrades

Centre Excursionista de Catalunya

Tel: 933 152 311 / www.cec.cat / guies@cec.cat / Paradís, 12, 5a planta, 08002 Barcelona

---

Subscriviu-vos a Muntanya

Revista trimestral d'excursionisme

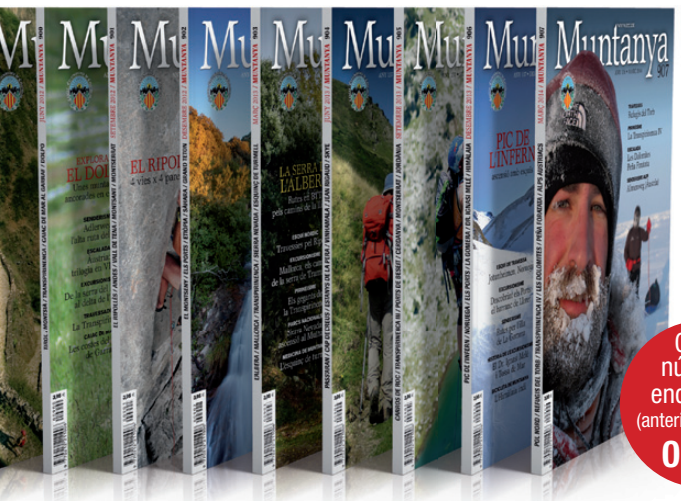

Oferta números endarrerits (anteriors al 2011) **0,50 €**

SUBSCRIPCIÓ ANUAL: 14 € (4 NÚMEROS)

AVANTATGES

- Rebreu la revista al vostre domicili de manera ràpida i còmoda
- 4 números a l'any
- Obsequi d'uns bastons TOTEM de Ferrino (valorats en 35 €) als primers 10 subscriptors.

Bastons TOTEM

- 3 trams telescòpics d'aliage d'alumini, regulables de 65 a 135 cm
- Shock-absorber
- Puny anatòmic de doble densitat, antilliscant.
- Rosetes de neu
- Lliurament dels bastons garantit i sense costos

FERRINO

Contacteu i subscriviu-vos

- **Per telèfon:** 933 152 311 **Per correu electrònic:** *revista.muntanya@cec.cat*
- **Personalment:** Centre Excursionista de Catalunya (Paradís, 12 - Barcelona), de dilluns a divendres de 9 a 13 i de 16:30 a 21:00.

Muntanya

Edita
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradís, 10-12
08002 Barcelona
Telèfon: 933 152 311
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat

Director
Ferran Alexandri
ferran.muntanya@cec.cat

Secretari de Redacció
Ernest Godó
ernest.muntanya@cec.cat

Consell de Redacció
Ton Barnils, Jordi Bernat, Joan Campañà, David Mengual, Alfred Montserrat, Enric Nosàs, Pau Quesada, Josep M. Sala, Carol Torres

Edició i correcció
Estudi Ferran Alexandri
www.alexandri.cat

Disseny i maquetació
Estudi Toni Inglès
www.toni-ingles.com

Cartografia
Albert Martínez

Publicitat i subscripcions
Telèfon: 933 152 311

Distribució a llibreries
Revista Altaïr, S.L.
Telèfon: 933 208 648

Impressió
Gràfiques BASSÓ
www.grafiquesbasso.com
IMPRÈS EN PAPER ECOLÒGIC

Dipòsit legal: B-545-1958
ISSN:0212-2111

La revista *Muntanya* respecta les opinions expressades a través dels articles dels seus col·laboradors, però no les comparteix necessàriament, fent propis només els continguts de l'editorial.

La revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, segons el que preveu l'article 32.1 paràgraf segon del TRLPI vigent, s'oposa expressament a què qualsevol de les pàgines d'aquesta revista, o bé una part d'aquestes pàgines, siguin utilitzades per a la realització de resums de premsa. Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser feta amb l'autorització dels titulars, tret de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRÓ (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta publicació (*www.conlicencia.com*; 917 021 970 / 932 720 447).

Associació de Publicacions Periòdiques en Català

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Centre Excursionista de Catalunya 1876

Muntanya 909

ANY 138 • SETEMBRE 2014

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

8 Dietari de la Transpirinenca. V part: pels camins dels pastors

Ton Barnils Carrera

L'article cobreix les etapes que van de la pica d'Estats fins a la comarca de la Cerdanya, creuant Andorra de punta a punta, on els cims ja són més suaus i arrodonits.

20 El descobriment de l'avenc de Sant Marçal i les obsidianes falses

Jordi Rodríguez Vicent

Gràcies a la recerca d'unes suposades obsidianes, relacionades amb les mines paleolítiques de Gavà, es va descobrir l'avenc de Sant Marçal, a Olesa de Bonesvalls.

28 Las Bardenas, un museu a l'aire lliure

Toni Salas

Tres excursions per Las Bardenas Reales de Navarra, un paratge gairebé desèrtic, erosionat per la força de l'aigua, que ha creat formes geològiques de gran bellesa.

36 Rafael Patxot, entre les dues ànimes de l'excursionisme català

Joaquim M. Puigvert i Solà

En el marc de l'any Patxot, aquest article és una aproximació a una faceta de la vida d'aquest gran mecenes de la cultura catalana i de l'excursionisme.

44 L'Olimp, el refugi dels déus

Txema Castiella

Descripció de l'itinerari, en quatre jornades, per fer l'ascensió a la muntanya sagrada de Grècia, el cim més alt del país, l'Olimp (2.918 m), que es dreça entre les regions de Tessàlia i Macedònia, prop de la mar Egea.

54 Indonèsia: volcans de Bali. Viatge al centre de l'univers

Glòria Pallarès

Al cor de l'illa de Bali hi ha volcans fumejants envoltats per boscos tropicals i terrasses de cultiu centenàries. L'autora descriu l'ascensió a dos cims balinesos sagrats.

SECCIONS 4 Editorial 5 La columna 6 La motxilla de muntanya 64 Publicacions 66 Crònica alpina 68 Vies d'escalada 72 L'excursió del mes 74 L'entrevista 76 Noticiari 82 Objectiu muntanya

El Centre Excursionista de Catalunya del segle XXI

El Centre Excursionista de Catalunya té ara la gran oportunitat de fer un pas endavant per esdevenir un club de futur i de referència no sols a Catalunya sinó arreu del món.

¿Per què dic això? Doncs pel gran resultat de la darrera Assemblea Extraordinària de socis, celebrada el 3 d'abril passat, que representa un aval molt important a la Junta Directiva actual. En aquesta important trobada es va presentar un pla que preveu aconseguir un nou local més cèntric, sense les restriccions del que tenim ara, i que permetrà la realització, amb les millors condicions, de tot allò que els clubs europeus ofereixen als seus socis.

Un fet constatat d'avui dia és que els socis de qualsevol entitat no van a les seus socials si no hi ha un activitat a fer i a bon preu. Aquesta és la nostra experiència en el cas del nostre local del carrer del Paradís 12. Per això el nostre propòsit és buscar un nou espai a Barcelona, però mantenint, naturalment, el primer local del carrer del Paradís 10, que sempre ha estat la nostra seu originària.

El nou Centre ens ha de permetre de manera diàfana i clara disposar de serveis diversos, com una sala de lectura, sales per a infants i joves, sales per a l'escalada de bloc (amb els seus vestidors), però també sales de reunions i exposicions, on s'ofereixi un ample ventall d'activitats esportives i culturals a uns preus competitius. En esdevenir el nou local un punt efectiu de trobada, permetrà, en conseqüència, el contacte entre les persones interessades en fer activitats amb els vocals voluntaris, per tenir una continuïtat en el futur, un cop fets els cursos i pràctiques amb l'Escola de Muntanya i el Guies del CEC. I tot això amb una millor estructura de quotes, més ajustades a les necessitats de cada soci i amb cobraments periòdics. També s'han de potenciar els equips de competició, principalment dels infants i joves, cosa que permetrà disposar d'una plataforma per rellançar el Centre Excursionista de Catalunya, sense renunciar al seu passat històric, per convertir-se en l'entitat que tots volem i on tots, grans i joves, hi tinguem cabuda fent diferents activitats.

Tot això ha d'estar associat a un nou portal informàtic, amb totes les eines d'aplicacions per a mòbils i xarxes socials. És evident que per realitzar tot aquest pla cal un finançament. Per això l'Assemblea de socis va aprovar la venda del local del carrer del Paradís 12, perquè amb els beneficis que es preveuen obtenir es pugui finançar aquest pla, reduir l'endeutament i fer obres molt necessàries en alguns dels nostres xalets i refugis.

Josep M. Puente
President del Centre Excursionista de Catalunya

DIRECTOR DE MUNTANYA

Per fi!

La idea de tenir un local adient a les demandes del col·lectiu excursionista és una bona notícia, no sols per als socis de la nostra entitat i els lectors de *Muntanya*, sinó per a la societat en general. Qualsevol centre excursionista necessita un espai per a la formació i l'aprenentatge, perquè formar-se és fonamental per a la pràctica dels esports de muntanya, per evitar riscs lamentables.

És per això, i aquesta és una idea a la qual donen suport els nostres muntanyencs d'elit, els alpinistes que aconsegueixen les més altes fites, que els clubs han d'oferir serveis nous i moderns, des d'un útil rocòdrom fins als cursos de formació tan necessaris. I això sense oblidar la tasca social, de companyonia i valors, que els nostres centres sempre han irradiat i han tingut cura de comunicar entre els seus associats.

És evident, per tant, que un club del present ha d'estar al servei la formació dels joves muntanyencs i futurs alpinistes, perquè segueixin l'exemple del seus contemporanis i dels seus actes.

Ferran Alexandri

VÍCTOR FERRER

Foto de portada: Avenc de Sant Marçal., a Olesa de Bonesvalls.

Sobre cultura excursionista...

Enric Faura

Aquell dia caminàvem per una serra prepirinenca. L'objectiu era gaudir de l'esponerosa natura d'una primavera humida, amb el goig dels boscos intensament verds i els prats encatifats amb una gespa tendra, però també intentar localitzar uns elements patrimonials caiguts en l'oblit.

L'excursió era una delícia i la conversa fluïa suaument. El meu company és un gran historiador i investigador, probablement el més rellevant des de Josep Iglésies. Els seus treballs són totalment referencials i no para mai quiet, regirant papers per biblioteques i enllaçant recerques on acaben confluint personatges i fets del tot sorprenents.

M'explica la seva darrera investigació. Està treballant en la biografia d'un important pirineista català, mal conegut, amb una carrera professional i muntanyenca important i uns textos inèdits rellevants. L'assumpte és interessant i molt prometedor. Anem caminant i parlant. I d'aquest estudi puntual derivem cap a la recerca general i l'estat actual de la història de l'excursionisme català.

Avui l'excursionisme actual està clarament orientat a l'esport i la competició en bona part, però encara manté elements i trets singulars. No s'ha de fer cap crítica a aquesta deriva esportiva i competitiva de l'excursionisme, ja que és senyal del temps. La societat actual és així i és normal que l'excursionisme en les seves diverses manifestacions ho sigui també. I potser en el fons és un signe positiu, ja que evidència la seva capacitat d'adaptació a totes les circumstàncies socials i moments històrics.

Però avui sembla que això ho tapi tot. Dona la sensació que el col·lectiu excursionista hagi renunciat a la seva cultura i història, centrat en la pura pràctica esportiva i competitiva, sense voler mirar gaire més enllà. Sens dubte aquests aspectes lògicament sempre seran minoritaris i reservats a especialistes, però continuen sent necessaris. Aparentment les entitats, institucions i bona part del col·lectiu han renunciat a conèixer la seva història i els trets més particulars de la seva especial cultura. L'acadèmia a casa nostra mai ha mostrat gaire interès en la cultura excursionista i tampoc fa aportacions significatives. No es publica pràcticament res de nou, no hi ha premis que esperonin la recerca, no hi ha ajuts ni beques i no es fa cap mena de promoció ni divulgació. A les revistes comercials i institucionals del sector no hi ha espai per a la història i la seva divulgació. Llevat d'alguna iniciativa molt personal i minoritària tampoc existeix cap espai de reflexió ni s'intenta generar pensament ni coneixement al voltant de l'excursionisme o els esports de muntanya.

ARA LLEIDA

El cim del Puigpedrós (Baixa Cerdanya).

La cultura excursionista ha estat un gran actiu del nostre moviment i no ho podem oblidar, ni molt menys renunciar-hi. Adaptant-se a cada moment i circumstàncies, cal fer un clam per recuperar els espais, les voluntats i els recursos per fer recerca, divulgació històrica i generar reflexió i coneixement al voltant de l'excursionisme, els esports de muntanya i el moment actual. Defensem una nova etapa en la historiografia i pensament excursionista, actualitzada i moderna, sense nostàlgies d'un passat idealitzat, rigorosa, provocativa i amb visió de futur. Ha de ser capaç d'aplegar sensibilitats diverses, connectada amb l'estranger, oberta a establir sinergies amb moviments germans i reivindicativa en la defensa de la seva personalitat. Si no sabem d'on venim no entendrem on estem i no ens podrem projectar cap al futur amb sentit i coherència.

HISTÒRIES EN BLANC I NEGRE

La Catalunya rica i plena que no va poder ser (3)

Joan F. Molina

Quan encara tenim molt fresc el record de les vacances, que alguns haurem passat a la costa i altres a la muntanya o a la ciutat –al nostre petit país, qualsevol combinació és possible sense fer gaires quilòmetres–, i encarem una tardor que es preveu moguda, i no precisament per la meteorologia... vull parlar-vos dels capítols de l'*Àlbum Catalunya* que mostren la nostra costa. Si ens oblidem dels de les ciutats de Barcelona (21) i Tarragona (40), que llavors, al 1933, vivien força d'esquena al mar, en tenim un parell dedicats a la costa gironina. Concretament de la Costa Brava (22) i S'Agaró (38), la resta del litoral català sembla inexistent.

No deixa de tenir una certa lògica quan pensem que a primers de la dècada de 1930 és quan s'acaba de descobrir i rebatejar la fins llavors anomenada *Costa del Llevant* com a Costa Brava, i l'any abans de la publicació de l'àlbum s'han inaugurat els primers edificis de S'Agaró. Potser la inclusió de l'esmentat indret empordanès té alguna cosa a veure amb donar-lo a conèixer entre la classe mitjana catalanista a la que anava destinada la publicació.

Aquesta motivació publicitària agafa més sentit, quan observem que a la portada del carnet número 17, que es posa a la venda el 27 de juliol del 1933 hi ha una foto «d'un bell indret de Sant Feliu de Guíxols» i a dins els segells del guixolenc Centre Excursionista Mar i Muntanya (28-3) a més de tres segells dedicats al setmanari *L'Onada*, a l'Hotel Les Noies i a la companyia de taxis Vilossa. Tots tres de Sant Feliu de Guíxols, clarament propagandístics. També hi trobem el poeta Ferran Agulló, padrí de la Costa Brava, i el que després seria el president de la Generalitat a l'exili, Josep Irla, tots dos fills de la localitat empordanesa.

Curiosament, la mateixa fotografia de la portada la trobem al segell 38.4 com un altre bell indret, aquest cop, però, de S'Agaró. No ve d'un quilòmetre.

De tota manera no deixen d'ésser entranyables les vistes de Blanes, Lloret, Tossa, Sant Feliu, l'Estartit, Llafranc o Cadaqués, obres totes (menys la de l'Estartit) del fotògraf austríac establert a Barcelona Adolf Zerkowitz (Viena 1884 – Barcelona 1972), que ens mostren una Costa Brava verge de les edificacions que tant l'enlletgeixen als nostres dies.

AGENDA DE MUNTANYA

La revista *Muntanya* a la 32a edició de La Setmana del Llibre en Català

Del 5 al 14 de setembre se celebra la 32a edició de La Setmana del Llibre en Català, en què la revista *Muntanya* participarà en una presentació el dia **13 de setembre a les 12 del migdia**, amb la participació de Josep M. Puente, president del Centre Excursionista de Catalunya; Ferran Alexandri, director de *Muntanya*, i Ton Barnils, membre del consell de redacció de la revista.

Durant aquests deu dies l'esplanada de la Catedral de Barcelona es convertirà en la Ciutat de la Lectura, amb les seves avingudes i places, les casetes de fusta i més de 100 expositors que corresponen a 83 segells editorials. També hi trobareu el Quiosc.cat, un espai de 100 m² amb una mostra de més de 300 revistes editades en català. Cada plaça compta amb un escenari, on tindran lloc diferents activitats: presentacions, tertúlies, debats, lectures, contacontes i recitals.

La Setmana del Llibre en Català és una mostra que permet reconèixer la tasca de les editorials que editen en català, de les llibreries actives i de les revistes. A la Ciutat de la Lectura, doncs, tothom podrà participar del gran esdeveniment d'aquest setembre, per promocionar la lectura en català.

Trobareu més informació a: ***www.lasetmana.cat***

NOVETATS DE MATERIAL

www.bealplanet.com

BEAL MERCURY

Una nova línia de cascos

Fidel al principi d'absorció d'energia, l'aposta de Beal en la seva nova línia de cascos ha estat l'ús de construccions que compleixin millor aquest requisit. En el cas del model MERCURY, la seva opció polivalent per a les disciplines del món vertical és l'ús de l'estructura híbrida amb una carcassa ABS, amb un encoixinat de poliestirè expandit. És un casc regulable per mitjà d'una rodeta micromètrica, que incorpora una barballera amb tanca magnètica que s'ajusta ràpidament. L'espai interior, ample, dóna confort i protecció. Té, a més, quatre ganxos per adaptar fàcilment una llanterna frontal. Disponible en colors: taronja, vermell i blanc.

www.grivel.com

GRIVEL OMEGA TWIN GATE

El mosquetó de seguretat més lleuger

Amb el nou sistema Twin Gate, la marca Grivel aconsegueix el mosquetó de seguretat més lleuger del mercat, l'OMEGA TWIN GATE, que representa tota una revolució per a la seguretat en l'escalada. Funciona com un mosquetó estàndard o com un mosquetó amb rosca de seguretat, però de forma més ràpida i segura, sense donar opció a obertures accidentals. A més a més, és molt resistent. La lentitud per tancar un mosquetó amb sistema de rosca, que pot ocasionar l'oblit o la impaciència de l'usuari per tancar-lo totalment, i el fet que la rosca pugui quedar obstruïda per la neu, la pols o el fang també queda solucionat amb la nova tanca Twin Gate. En situacions en què la seguretat és inqüestionable, com ara l'escalada amb nens, grups, construcció, etc., l'efectivitat del nou sistema Twin Gate no té rival. En resum: és un mosquetó HMS amb tanca doble i recta, perfecte per assegurar i rapelar en dinàmic, tant en corda doble com simple. Resistència eix major, 25 KN; resistència menor, 10 KN; resistència amb el gallet obert, 9 KN. Pes: 79 g.

GARMIN GPS FÈNIX + CÀMERA VIRB

El rellotge amb GPS i la càmera d'acció Virb de l'expedició al Broad Peak 2014

Es tracta d'un rellotge resistent amb un receptor GPS d'alta sensibilitat i brúixola de tres eixos, que indica la direcció fins i tot quan l'usuari està aturat o amb el dispositiu inclinat. L'altímetre baromètric que incorpora registra els canvis en la pressió per determinar amb precisió l'altitud, alhora que pot usar-se per representar gràficament la pressió baromètrica i controlar els canvis de les condicions metereològiques. També ofereix informació sobre la temperatura ambient.

www.garmin.com

La càmera d'acció VIRB permet gravar vídeos d'alta qualitat, amb una pantalla chroma, i també ofereix funcions per millorar la qualitat dels vídeos i capturar imatges fixes d'alta qualitat. La versió VIRB Elite compta amb Wi-Fi, GPS d'alta sensibilitat i molts sensors (altímetre, brúixola, aceleròmetre).

Dietari de LA TRANS

Text: **Ton Barnils Carrera**

Fotografia: **David Mengual Padrós**

Des del port de Boet, la boira dibuixa un paisatge fabulós per l'alta vall de Solcem.

PIRINENCA

V part: Pels camins dels pastors

La cinquena part de la Transpirinenca creua Andorra de punta a punta, en un gran flanqueig a través dels circs que s'alcen al nord del país.

Aquest article cobreix les etapes que van de la pica d'Estats fins a la comarca de la Cerdanya, on els cims ja són més suaus i arrodonits.

Els pastors van ser els primers en fer de la muntanya un lloc per als homes i van obrir la porta als que hem vingut després. Abans d'ells només hi caçàvem, és a dir, ens comportàvem com la resta d'animals: érem preses o depredadors, bèsties. Els pastors van construir bordes i orris, van donar nom a les valls, a les comes i als rius. La travessa del Pirineu és una transhumància que segueix el silenci d'uns ramats que ja no hi són. Però nosaltres encara ens guiem pels camins que van dibuixar al llarg de milers d'anys.

LA GUINGUETA D'ÀNEU – TAVASCAN (16 DE JULIOL)

La sortida de bon matí de la Guingueta és més aviat monòtona i cal pujar per una costa rocallosa i pelada, on només creix l'argelaga. Hem guanyat alçada ràpidament fins a topar amb el poble abandonat i trist de Dorve, una vintena de cases antigues on no hem vist ni una sola ànima. El contrast amb la vida d'Espot era colpidor. El brogit d'allà havia esdevingut aquí buidor profunda i decadència. Per tot arreu hi havia bigues i sostres caiguts. En un portal s'hi endevinaven inscripcions que ja no es podien llegir. Una tela d'aranya de color blanc espès tapava la fusta d'una portalada com si fos un llençol i tanta desolació m'encongia el cor. Hem

Arribant al poble de Tavascan amb la Marta i l'Eva, que ens han acompanyat aquesta entranyable jornada.

Les bordes de Nibrós, a la vall de Cardós.

sentit la fressa sorda d'un escurçó. L'aire fred ens pesava i feia grinyolar les finestres corcades quan hem escoltat uns renills. Eren eugues i poltres que pasturaven sense direcció pels carrers plens d'herba, entre parets enrunades i ferros rovellats. Una font vessava aigua a la plaça de l'església, que estava tota enllotada, mentre un cavall de pèl negre i lluent, clavat al mig, ens mirava estúpid i desafiant. El ventre botit i els ulls vermellosos li donaven un aspecte fantasmagòric, de guardià del país dels morts i el més-enllà.

Hem respirat alleugerits a l'allunyar-nos del poble per un senderó que passava entre unes feixes desfetes i es perdia fins a canviar de pendent. Aleshores ens hem endinsat per un bosc antiquíssim de pins i avets. La vegetació era densa i teníem la sensació de penetrar dins d'una selva. Els arbres joves brotaven verds i tendres al costat de soques esteses damunt del camí, un senyal que per aquí hi passava poca gent. L'heura i les plantes enfiladisses penjaven de les branques mentre el neret s'escampava i pintava el sotabosc de vermell. La quietud i la vellura que a Dorve ens neguitejaven ara ens donaven repòs. Ens envoltava la pau dels llocs construïts amb saviesa a través dels segles. Érem en ple cor de l'Alt Pallars, un país boscós que encara manté racons poc trepitjats. Jo m'he ajupit i he agafat dues pedres de pissarra per portar fins a casa: l'una seria per a un amic i l'altra me la quedaré com a record de la travessa.

Hem deixat enrere les valls d'Àneu al coll que hi ha sota el cim del Montcaubo i hem saltat a la vall de Cardós, tot baixant en ziga-zagues fins a Estaon, on ens esperaven de nou la Marta i l'Eva. Aquest matí les dues han anat fins a Tavascan, on dormirem avui, a deixar el seu cotxe. Després la Rut i en Joan les han portat al petit refugi que hi ha al poble i s'han acomiadat d'elles. Estaon està arrenglerat a la falda de la muntanya, al principi de la vall del mateix nom. Cap casa és més alta o grossa que les altres i el campanar encara senyoreja. La vida hi belluga, però ho fa seguint un ordre. A la sortida hi ha les ruïnes d'un castell des d'on

ÉREM EN PLE COR DE L'ALT PALLARS, UN PAÍS BOSCÓS QUE ENCARA MANTÉ RACONS POC TREPITJATS

es veuen els prats i la ribera. El refugi el porta una parella que passa mig any a la costa i l'altre mig al Pirineu. Ella era prima i de mans delicades, els ulls nets i la mirada suau, i portava els cabells que van ser rossos agafats per una cinta. Havia donat classes a la facultat de farmàcia, però va marxar de la ciutat fa uns anys per a recollir-se entre aquestes muntanyes i el mar. Una dona tranquil·la i d'un parlar pausat, que ens encomanava serenor. Les persones que no xerren massa ens assosseguen i ens fan companyia amb la seva presència. A les parets del menjador hi havia aquarel·les de plantes fetes amb la precisió d'un botànic, retrats de nens i nenes al carbonet i una carlina o flor del sol. Unes tasses delicades i blanques estaven parades a la taula de fusta clara amb un gerro de lliris al centre. Tot a punt per si cap caminant venia i volia esmorzar. Hem pres un té mentre ens ensenyava fotografies antigues del seu pare, un dels pioners de l'esquí i l'escalada a Catalunya. L'aroma d'herbes omplia la cambra mentre les imatges en blanc i negre em transportaven a uns temps remots i heroics, quan els homes es penjaven d'una paret amb corda de cànem i calien dies per venir des de Barcelona. Una època de viatges amb mules i neu a cabassos. Deu ser bonic acompanyar els records i el pas de l'any quan arribes a la tardor de la vida. Pintar flors amb l'esclat de la primavera, portar els néts a contar cuques de llum les nits d'estiu, llegir davant d'un bon foc quan a fora glaça. Cal passar per Estaon si creuem el Pirineu, però no és obligat d'aturar-s'hi. Qui vol hi reposa un dia sencer, d'altres hi descansem una estona. Cadascú pot gaudir de l'hospitalitat natural i discreta d'aquest lloc a la seva manera. Espot, Dorve, Estaon: pobles pallaresos tan a prop i tan diferents entre ells. Tres futurs per al Pirineu.

Espot, Dorve, Estaon: pobles pallaresos tan a prop i tan diferents entre ells. Tres futurs per al Pirineu

La pujada cap al coll de Jou ha estat diverti-

Vorejant un dels estanys de Broate.

De la vall de Broate, baixant a Vallferrera.

da i distreta perquè caminàvem per la vora del riu i calia parar atenció a no mullar-nos els peus. La vall és molt estreta, tota pintada de ginesta i cabanes de pastors. N'he comptat més d'una trentena. El verd dels prats era pàl·lid, suau, i convidava a una lleu melancolia. Com que són terres solitàries l'herba hi creixia alta i espessa i de tant en tant tremolava tocada pel sol i pel vent. Hem descobert a mig camí les bordes de Nibrós, una quinzena de construccions, la majoria de les quals romanien dretes i en bon estat. Hi hem vagarejat gairebé una hora. El llogarret respirava pau i la tarda estava calmada. He trobat un paraigua negre i gran, d'aquells que servien per arraulir-se amb el gos i vigilar les ovelles els dies de pluja. El mànec de fusta estava recolzat amb cura en un mur com si l'haguessin deixat ahir. Als llindars de les portes es podien llegir esculpits els noms dels propietaris. N'hi havia que indicaven l'any que van alçar-les i més d'una venia del segle XVIII. El color de la pedra era negrós i les cases estaven apilades les unes amb les altres per protegir-se de la neu i del fred. Les bordes pirinenques tenen sostre de pissarra i parets de pedra. La planta baixa fa d'estable per guardar el bestiar i a la part alta s'hi emmagatzema el fenc recollit a l'estiu i les eines del camp. Una borda és una casa de ramaders i les trobem a prop de les pastures d'alta muntanya. Tot això era abans. Ara moltes estan enrunades o han esdevingut restaurants i segones residències. Però l'aïllament de Nibrós i la cura dels propietaris les ha deixat tal com eren, i s'hi nota que moltes encara les fan servir.

Hem arribat a Tavascan que ja fosquejava. A la nit hem celebrat l'aniversari del David a l'hostal. Després del pastís li he regalat un llibre. No s'ho esperava gens i ens ha fet molta il·lusió a tots quatre.

TAVASCAN – REFUGI DE VALL FERRERA (17 DE JULIOL)

Aquest matí ens hem dit adéu després d'esmorzar plegats. He besat la Marta per darrera vegada amb un «fins aviat», que cada hora que passava estava més a prop. Quan elles han engegat el cotxe nosaltres ja remuntàvem per la vora del riu fins a l'escampada d'arbres i camps del pla de Boavi. A l'esquerra pujava la pista cap a Certascan, un dels estanys més grans del Pirineu. Però en David i jo hem tombat a la dreta per penetrar dins d'una avetosa wagneriana de troncs gruixudíssims i forts. Fora del bosc, el paisatge s'ha despullat i el riu corria blanc i nu pels prats, com si fos de plata, mentre queia plugim i silenci del cel. Al cap d'una estona hem endevinat el coll de Sallente envoltat de núvols grisos. Tenia la forma d'una *u* perfecta. El vent hi saltava i desfeia les boires primes que ens embolcallaven. Els colors apareixien de nou i el verd fosc dels arbres ens colpejava els ulls amb seva potència. Les boscúries s'enfilaven pel muntanyam del Monteixo, que teníem a l'altre cantó de la vall. Nosaltres hem reprès la marxa cap al refugi de vall Ferrera i hem arribat just a temps per trobar dues lliteres lliures i un plat a taula.

REFUGI DE VALL FERRERA – LLORTS (18 DE JULIOL)

La sortida del refugi de seguida s'ha fet dreta. Hem pujat per un camí d'herba entre bosc aclarit i en tombar un llom de carena ha aparegut la vall oculta de Baiau, una pura meravella. Davant nostre s'obria la rotllana que va dels pics dels Lavans al de Sanfonts i enfront s'aixecaven aspres la roca Entravessada i el Medacorba. Més a la dreta s'estirava, fins al fons de tot, la rastellera de cims que porten al Monteixo. El refugi metàl·lic en record de l'alpinista de Manresa Josep Maria Montfort, mort a la serra del Cadí, es veia petit al bell mig del circ. Baiau és el que se'n diu un racó de món. Perdre's-hi, ni que sigui unes hores, i escoltar-hi el so del vent i les gralles com xisclen és un plaer per als amants de la muntanya més autèntica.

Hem deixat el Pallars enfilats al port de Boet, on hem parat una estona per menjar una mica. Als nostres peus s'estenia un circ en una mitja circumferència grandiosa i mil metres més avall brillaven les aigües calmes de l'embassament de Soucelm. Els ulls volaven per l'estimball de rocs, crestes i barrancs. Ens calia flanquejar la capçalera d'aquesta vall francesa per arribar a Andorra. Hem anat perdent alçada pels pendents herbats que baixaven dels pics. El silenci era absolut i han estat un parell d'hores de trepitjar la terra i sentir-nos la respiració, l'esforç de peus i cames, el pes de la motxilla a l'espatlla. Res ni ningú ens distreia d'escoltar el ritme del propi cos. Els nostres cors cantaven junts a la bellesa esquerpa del lloc amb el seu batec. Al Pirineu trobem circs per damunt dels dos mil metres d'alçada, especialment a les valls encarades al nord, on la fosa de les neus és tardana. Sovint acullen estanys a la base, un record de les antigues glaceres que gairebé han desaparegut. Els circs tenen la forma d'un amfiteatre dominat per parets abruptes, que són obra del glaç, que va mossegant i esmicolant la muntanya. La seva acció fa pensar més en la força obstinada dels miners que no pas en la traça dels escultors. Les roques i rocasses que contemplàvem per aquí i per allà en una mena de gran terrabastall eren fruit d'aquesta excavació mil·lenària. Quedaven escampades d'una manera xocant que ni el més boig dels artistes mai no hauria imaginat. En David parava de tant en

La gran vall de Campcardós.
A l'esquerra, la flor rosada del matafoc.

tant i es quedava immòbil, mut, com si fos de pedra. Entre totes les creacions del Pirineu, jo admiro per igual l'energia dels circs i la delicadesa de les molleres.

Hem entrat a Andorra pel port de Rat, des d'on vèiem la pista d'esquí de Vallnord-Arcalís amb una vintena de cotxes aparcats. Una hora i mitja més tard ens cruspíem una bona graellada de carn en una terrassa envoltats de turistes. Una amiga del David de fa molts anys ha vingut a buscar-nos i ens ha portat fins al seu apartament de Llorts. Notava que van estar molt a prop l'un de l'altre per la manera que tenien de parlar-se: directa i amb sobreentesos, com només fem amb els que hem estimat. L'Aurèlia és una dona jove i juganera amb els cabells negres i llisos, els llavis molsuts i uns braços llargs que fa anar amunt i avall. Parlava amb exclamacions i resultava molt expressiva. Ella és metgessa a l'hospital d'Andorra i participa en rescats de muntanya. S'enlaira dalt d'un helicòpter per donar els primers auxilis als esquiadors, excursionistes o escaladors que han patit un accident. És una barcelonina de

família francesa que un bon dia va decidir viure com volia, errant per les muntanyes. Durant un temps va arrossegar un piano que li feia companyia. Un senyal del seu origen benestant que amb el temps es va esvair. Ha treballat a centres d'atenció primària de l'Aragó i l'Alt Urgell abans de fer-ho a Andorra. Som d'on el cor ens porta molt més del que ens pensem. Altra cosa és si el cap ens dóna la llibertat de seguir-lo. Res més bonic que un forastera que viu en una terra perquè s'hi sent cridada, ni que sigui per un temps. Entre ella i el lloc hi ha una sintonia que neix de l'elecció en comptes de fer-ho de l'herència. Hem sopat davant d'un gran finestral obert als boscos. El vessant de la muntanya era molt dret i semblava que els arbres ens caiguessin a sobre i volguessin venir amb l'Aurèlia. Ella se'ls mirava i resseguia amb el dit el camí que fa a les tardes quan torna de la feina. No sabia dir-nos si gaudeix més dels arbres amb els vermells i ocres de la tardor o quan estan colgats d'una neu blanca i pura.

La borda Sorteny, a Andorra.

LLORTS – SOLDEU (19 DE JULIOL)

L'Aurèlia ens ha portat en cotxe fins al pàrquing de Sorteny i ens hem dit a reveure perquè d'aquí a un parell de dies els tres caminarem plegats. Nosaltres hem enfilat la vall, molt rica en plantes i vegetació, per una pista. Un cop al coll hem vist tota la vall de Ransol, d'una bellesa bucòlica, i l'amplíssim circ que calia creuar per dalt. Recordava el de Soucelm, però tenia un perfil més amorós i forma de ferradura. Hem començat a baixar sense presses i hem parat a dinar al refugi de la cabana Sorda. Feia una bella raconada, tot apinyat i junt: conca, aigua i aixopluc. Llàstima que el mur de la presa, ni que fos de pocs metres, donés un toc artificial a l'estany.

Després de menjar m'he apartat per pensar en les meves coses. M'he estirat i he assegut damunt l'herba una petita marededéu de Meritxell que duia a la butxaca. A prop tenia el pic d'Anrodat, on vaig estimbar-me un mes de juny de no fa massa anys. Passada una estona he desat la figureta platejada que porto sempre amb mi des d'aquell accident i he tornat amb el David. Aleshores tots dos hem escampat el mapa a terra i hem donat nom a les muntanyes. La vall d'Incles s'obria esplendorosa davant nostre i dibuixava la carena fronterera amb una línia de tres crestes: la que culminava al

El refugi de la vall de Campcardós.

pic Alt de la Cometa, la de Juclà i la de Sisteró. I cada cresta feia néixer una petita conca i aiguavés, una branca del riu que corria pel fons de la vall. Hem creuat la franja de bosc que aïllava les parts altes i les deixava suspeses mentre perdíem metres ràpidament. El camí m'era familiar perquè els darrers anys he vingut fins a quatre vegades a Incles. L'atzar m'hi porta sense previsió i sempre amb companys ben diferents. Hi ha llocs que ens trien a nosaltres i no pas a l'inrevés, com solem creure. M'agrada la vall allargassada i corba, i la muntanya amb forma de piràmide al final, tan elegant. El color intens dels boscos de pi negre tacats de neret, com si fossin pintats a l'oli. I el pic d'Escobes clavat entre l'estesa de cims, talment un llamp caigut del cel.

La ribera ens ha rebut amb un mosaic de prats de dall i pastures. Hem passejat per un jardí de flors que esclataven aquí i allà. El lliri blau, l'herba del vent, menuda i groga, la grandalla, el gerani de bosc, el pensament subalpí i la delicada paradísia, la flor de cucut i la corona de rei. Jo passava els dits pels pètals i me'ls untava d'olors. Em sentia narcotitzat. Les nostres àvies collien el lliri dels Pirineus i el posaven sota el coixí dels infants. Creien que els somnis d'aquella nit venien de la flor màgica per esdevenir profecies. Calia escoltar bé el que explicava la canalla al llevar-se per poder atrapar la sort i fugir de la malastrugança. Ens hem deixat portar pels colors dels lliris que ens tacaven els ulls per camps i camins, i hem arribat badant a les cases del Tarter. Hem fet nit en un hotel per poder endrapar de valent i dutxar-nos amb aigua calenta. Estava ple d'anglesos galta-roges i amb calça curta que miraven canals d'esports per televisió. Reien sorollosament, però nosaltres hem dormit com un roc i una roca.

SOLDEU – PORTA (20 DE JULIOL)

Nova jornada de grans flanquejos per deixar Andorra. La terra restava humida perquè tot ahir va plovisquejar i el port Dret semblava que no arribés mai. Al matí feia un sol radiant, el tall entre la carena i el cel era perfecte, claríssim. Els colors vermells, verds i grocs es mostraven vius, llampants, com si la muntanya acabés d'estrenar un vestit nou i, contenta, ens el volgués ensenyar. L'olor de romaní i d'herba molla la perfumaven. Dins del bosc les plantes creixien altes i ufanoses, però els cims estaven pelats. Hem caminat per sobre de tossals arrodonits i d'una coma llarga i rasa com l'esquena llisa d'un elefant. Després hem travessat la carretera que saltava cap al Pas de la Casa.

La base del pic Negre d'Envalira ha estat el punt clau de l'etapa. El senderó era enganyador i no estava gens fressat. El pic es mostrava un punt desafiant, amb caràcter, malgrat trobar-se foradat de pistes d'esquí, que a l'estiu donen un to desencisat al paisatge. Hem topat amb un home que estava eixarrancat amb les cames ben obertes damunt d'una pedra plana, just sobre nostre. Duia un barret de palla i fumava un cigarret amb pipades lentes. Acte seguit es distreia fent figuretes amb el fum, especialment anells, per on ràpidament passava el dit i somreia. Quan l'hem tingut al costat ens ha explicat el seu cas. Era un alemany de seixanta anys que feia el Pirineu a trams. Cada estiu camina una setmana xino-xano, tria el cim més emblemàtic de la regió (Canigó, pica d'Estats, Aneto, etc.), el puja, se'n torna cap a casa i així fins l'any següent. En acabar de parlar s'ha tret les ulleres de sol, ens ha fet l'ullet i ha seguit jugant. Se'l veia feliç com un gínjol, com només saben ser-ho els penjats de veritat. No recordo si ens hem dit adéu, però el seu posat panxacontent m'ha acompanyat la resta del dia. El traçat s'ha fet més evident i hem continuat per les giragonses del camí, que ens portava d'una banda a l'altra com si ens volgués gronxar. Una renglera de cims ens esperava a dalt de la carena com si fossin sentinelles. N'hi havia de punxeguts, d'altres amb aspecte de torre i fins i tot un parell feien pensar en el nas d'un gegant. A la vall del costat l'altiu Peiraforca mossegava el Roc Colom amb una cresta dentada, i més tard hem reposat sota les seves parets de vertigen. Però ara avançàvem rodejats pels guardians de les altures sense perdre temps. Érem al capdamunt de la vall de la Llosa, que començava en forma d'*i grega* i després baixava llarguíssima Cerdanya endins. Hem vist un home a la tartera de sota. M'he adonat que ell i el seu gos no feien gens de soroll i de fet no movien ni un sol roc en caminar. L'hem tingut a cent metres durant un quart d'hora, ja que marxava en paral·lel a nosaltres. Aleshores m'he adonat que portava fusell i un sac gros a l'esquena, però ni ens ha mirat, ni ens ha dit res, ni ha fet cap senyal. Estava mut com una figureta de pessebre. ¿Es tractava d'un caçador furtiu o d'un contrabandista sorgit de les llegendes? A la Portella Blanca l'hem perdut de vista i ens hem aturat uns instants.

Hi havia feixes, cledes i marges de pedra seca per tot arreu i un camí carreter enllosat des d'antic planejava pel bosc

Després hem desfet el camí de la vall de Campcardós, encerclada per pics de renom, com Puigpedrós i Envalira. La volia conèixer feia anys i quan l'estudiava als mapes en podia intuir els encants: els boscos i prats que s'empaiten per totes bandes, les carenes que pugen i baixen una mica esbojarrades, cabanes llançades a l'atzar. La vall està orientada de ponent fins a llevant, i fa 10 km de punta a punta. Té 1.000 m de desnivell, però el pendent de baixada és moderat i constant. Hem davallat per la pleta de Barrera, una planúria ampla i oberta, i l'aigua se'ns ha emportat a través de meandres, molleres i estanys com si fos una enamorada. Més enllà una barraca de pastors s'alçava per sobre dels camps. He imaginat que devia ser un orri on munyien les ovelles per fer-hi formatge. Es feien evidents els treballs de l'home damunt el paisatge. Hi havia feixes, cledes i marges de pedra seca per tot arreu i un camí carreter enllosat des d'antic planejava pel bosc. Hem trobat gent a mesura que ens apropàvem a Porta. Fins i tot una parella que travessava el Pirineu d'una tirada com nosaltres. L'Aurèlia ens esperava al poble i ja havia reservat a l'alberg. Demà donarem la volta al massís del Carlit, una nova fita en la nostra aventura.

TRANSPIRINENCA (5)

JORNADA 25

Itinerari: la Guingueta (945 m) – Dorve (1.390 m) – collada de la Serra (1.740 m) – coll de Montcaubo (2.207 m) – borda Palau (1.465 m) – Estaón (1.240 m) – bordes de Nibrós (1.480 m) – bordes d'en Vidal (1.640 m) – coll de Lleret (1.830 m) – Lleret (1.381 m) – Aineto (1.220 m) – Tavascan (1.120 m).
Temps: 9 h 30 min.
Desnivell: +2.050 m / -1.875 m.

JORNADA 26

Itinerari: Tavascan (1.120 m) – pla de Boavi (1.400 m) en cotxe. Pont (1.460 m) – coll de Sallente (2.485 m) – Refugi de Baborte (2.400 m) – cabana de Basello – refugi Vallferrera (1.940 m).
Temps: 7 h 10 min.
Desnivell: +1.450 m / -970 m.

JORNADA 27

Itinerari: refugi Vallferrera (1.940 m) – cabana de Boet (1.900 m) – port de Boet (2.520 m) – carretera/pista vall de Solcem (2.000 m) – port de Rat (2.540 m) – restaurant estació d'esquí Vallnord-Arcalís (2.200 m) – baixada a Llorts en cotxe.
Temps: 6 h 10 min.
Desnivell: +1.280 m / -1.020 m.

JORNADA 28

Itinerari: pujada en cotxe des de Llorts fins a l'aparcament de Sorteny (1.950 m) – borda Sorteny (1.965 m) – cabana dels Meners (2.544 m) - coll de la Mina o dels Meners (2.723 m)- refugi Coms de Jan (2.217 m) – cabana Sorda (2.295 m) – vall d'Incles – Soldeu (1.840 m).
Temps: 7 h 40 min.
Desnivell: +1.750 m / -1.860 m.

JORNADA 29

Itinerari: Soldeu (1.840 m) – port Dret (2.564 m) – pic de Meià (2.614 m) – port d'Envalira (2.408 m) – flanqueig del pic d'Envalira – portella Blanca d'Andorra (2.516 m) – vall de Campcardós – Porta (1.506 m)
Temps: 8 h 30 min.
Desnivell: +1.650 m / -1.984 m.

El refugi Vallferrera, base de la pica d'Estats, el cim més alt de Catalunya.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ASTER GDM)

VICTOR FERRER

El pou Faura i Sans de l'avenc de Sant Marçal arriba a 102 m de fondària.

El descobriment de l'avenc de Sant Marçal i les obsidianes falses

Text: **Jordi Rodríguez Vicent**

Per a l'espeleologia, el descobriment d'alguna entrada al món subterrani pot ser casual. Això va passar amb l'avenc de Sant Marçal, a Olesa de Bonesvalls. Gràcies a la recerca d'unes suposades obsidianes.

És possible que avui dia algú consideri aquest relat desfasat, endarrerit respecte als coneixements espeleològics actuals, tal vegada buit d'interès; però el significat del temps és laberíntic i confús. De manera que mai no és tard si el resultat és bo. De vegades, quan s'esdevenen fets i circumstàncies que ens condueixen cap a uns objectius determinats, no són prou valorats per manca del coneixement necessari i queden en l'oblit. Amb el temps i l'estímul adequat afloren en el present, es relacionen, es concatenen i ofereixen la possibilitat de la hipòtesi i el treball objectiu. Amb això no vull justificar que en aquell temps, a l'any 1970, no es fes un informe escrit que tota sortida espeleològica demanava. Avui dia aquest relat curiós espera omplir un espai documental que estava buit en la història de l'espeleologia catalana.

CRÒNICA DEL DESCOBRIMENT DE L'AVENC

El juny de 1970, la presència dels espeleòlegs de l'Equip d'Investigacions Espeleològiques de la Penya Cultural Barcelonesa –entitat extingida a finals de 1973– Hansjörg Honegger, Enrique Cassi i Jordi Rodríguez a la zona de la

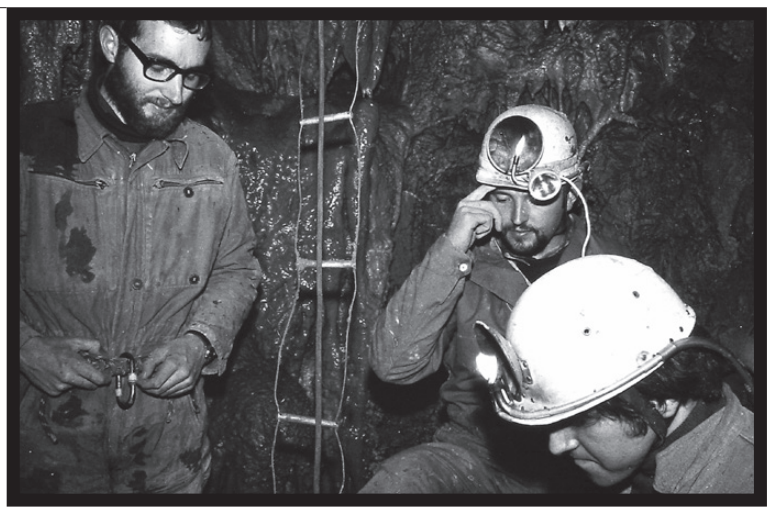

JAUME JULIÀ

A l'esquerra, Hansjörg Honegger; a la dreta, Albert Prados, i al davant, Fèlix Gonzàlez, en les primeres exploracions de l'avenc de Sant Marçal.

A la memòria dels espeleòlegs de l'EIE, Hansjörg Honnegger i Enrique Cassi; a l'arqueòloga del Museu de Gavà, Alícia Estrada, i a l'espeleòleg del SIS de Terrassa, Ricard Vilanova. S'il·luminaren amb la llum de la bondat i la generositat.

penya de Sant Marçal era la resposta a un pla de prospecció centrat en localitzar determinats detalls geològics del massís de Garraf i del pla d'Ardenya. Es tractava en situar zones de travertí, petites surgències i zones de dolines amb terra rosa. Però aquella sortida tenia un objectiu molt diferent: calia localitzar uns minerals vitris de color negre que havien estat recollits en aquesta zona, segons una informació aportada per Ricard Vilanova.

Aquesta prospecció va durar dos caps de setmana. El primer va ser totalment estèril, ja que no hi havia cap lògica de caràcter geològic aplicable per a la localització d'aquestes pedres. Però en la segona temptativa, el 14 de juny, quan érem cap a migdia, vam decidir fer un descans perquè la calor del mes de juny era bastant forta. L'inesperat instint conservador va ser qui va traçar la sort en els esdeveniments que havien de passar. En el lloc de la parada, vam veure al terra una obertura envoltada de terra rosa, que feia pensar en el probable procés d'una dolina subjacent que, posteriorment, seria l'avenc de Sant Marçal.

VALENTÍ ZAPATER

La petita boca d'entrada de l'avenc de Sant Marçal.

Al final de la jornada, a prop de la carretera de Begues a Olesa de Bonesvalls, aconseguim alguns fragments d'unes pedres negres. Tot això va endarrerir considerablement la tornada a Barcelona, ja que aleshores depeníem del transport públic.

A la tardor del mateix any, quan es va desobstruir la boca d'entrada de l'avenc, es va oferir a l'espeleologia un nou fenomen càrstic de gran bellesa i una de les grans cavitats de Catalunya, que vam anomenar *avenc de Sant Marçal*. L'atenció i l'esforç es va centrar en l'exploració i l'alçat topogràfic. Les pedres negres havien quedat en un segon pla. Això no obstant, a finals del mateix any vam fer una consulta al Dr. Francesc Villalta de la Fundació Almera, que va opinar que eren molt semblants a l'obsidiana, però sense poder garantir que es tractés d'aquesta roca volcànica, que es presenta en forma de vidre, generalment negra, d'intensa lluïssor i duresa. En definitiva, el tema es va oblidar.

L'ÒPAL NEGRE DE LES MINES DE GAVÀ

Quan ja havien passat algunes dècades d'aquests fets, tots teníem l'evidència d'unes restes d'òpal negre a l'interior de les mines prehistòriques de Gavà, les quals s'havien descobert l'any 1975 al barri de Can Tintoré. Aquestes restes d'òpal negre (i d'altres tonalitats) formen part del context mineral variat del jaciment. L'òpal negre és una varietat molt rara i apreciada en certs moments del passat. El seu valor ha arribat a ser semblant al del diamant. Pot presentar-se en una combinació de negre i gris o verd fosc. El negre és un cas excepcional, i deu el seu color a l'òxid fèrric i a partícu-

MUSEU DE GAVÀ I PARC ARQUEOLÒGIC MINES DE GAVÀ

Fundat el 1978, està format per dos equipaments: el Museu de Gavà, ubicat a la torre Lluc (una casa del 1799) i el Parc Arqueològic Mines de Gavà, inaugurat el 2007. El Museu consta de diverses exposicions temporals i una exposició permanent titulada «Gavà: les veus del paisatge», que fa un recorregut històric en relació entre l'home i el paisatge del Baix Llobregat. Entre les peces exposades destaca especialment la Venus de Gavà, una figura antropomorfa que data entre 4.000 i el 3.750 aC, trobada a les mines.

El Parc Arqueològic Mines de Gavà permet visitar el jaciments de les mines prehistòriques més antigues d'Europa, dedicades a l'extracció de variscita, que els antics pobladors usaven per fer joies i atuells. És un dels patrimonis arqueològics més importants del neolític i un dels principals jaciments d'àmbit català. Les mines estan estructurades en galeria, d'una antiguitat de 6.000 anys, i han tingut una explotació gairebé permanent. Es van redescobrir l'any 1975 en el decurs de les obres d'urbanització del barri de Can Tintorer, al sector nord de la vila de Gavà. S'estima que el jaciment ocupa l'espai de 200 ha (uns 280 camps de futbol), i es coneixen més de 100 boques de mina.

J. CASANOVA - MUSEU DE GAVÀ

Venus de Gavà, estàtua antropomorfa datada en el primer quart del IV mil·leni, trobada incompleta i trencada, feta de ceràmica negra i brunyida. Presenta motius en relleu i incisos que reprodueixen els ulls, el nas, els pits i les extremitats superiors. Les mans abracen un ventre prominent, que potser representa l'embaràs.

Les mines prehistòriques de Gavà formen un jaciment de conductes dedicats a l'extració de variscita, fa entre 5.000 i 6.000 anys, un mineral preciós d'un verd pàl·lid usat en l'elaboració de joies.

MARTÍN GARCÍA - MUSEU DE GAVÀ

FERRAN ALEXANDRI

El complex del Parc Arqueològic Mines de Gavà.

Actualment, des que es va inaugurar el 2008 el nou projecte del Parc Arqueològic, es pot accedir a un singular edifici ideat per garantir la continuïtat de les intervencions arqueològiques, conservar el jaciment i potenciar-ne la difusió oferint als visitants un equipament didàctic i modern allà mateix on va ser descobert el jaciment.

Parc Arqueològic Mines de Gavà
Carrer de Jaume I, 7, 08850 Gavà
www.parcarqueologic.cat

1

2

BENET SOLINA (LES 4 FOTOS)

LES PEDRES NEGRES D'AQUESTA HISTÒRIA

1/ Mostra d'obsidiana del Monte Arci, a l'illa de Sardenya. Roca volcànica massissa que es presenta en forma de vidre, sovint amb un contingut baix d'aigua, generalment negra, amb fractura concoïdal i lluïssor vítria intensa, de composició variable. Ètim: d'Obsius, personatge de Plini, descobridor d'aquesta roca.
2/ Mostra de l'escòria vidriada d'Olesa de Bonesvalls, tinguda falsament per obsidiana.

les carbonoses, combinant de vegades amb les varietats de vermell, ataronjat o groc.

A la dècada de 1990 alguns jaciments arqueològics del Barcelonès, incloent-hi les mines de Gavà, havien prospeccionat restes de talla en obsidiana. Les anàlisis conclouen que procedeixen de l'illa de Sardenya, de la colada volcànica del Monte Arci.

Alguns jaciments arqueològics neolítics de la comarca del Barcelonès també havien proporcionat algunes restes de talla en obsidiana, que procedeix de la Mediterrània occidental. Tot això va oferir la possibilitat d'aplicar una comparació visual entre les pedres trobades a Olesa de Bonesvalls, els òpals negres de les mines de Gavà i la mateixa obsidiana. Tenien com a tret comú el color negre vitri i el seu aspecte similar.

Paral·lelament, també se sabia que en les obres prèvies a la urbanització de Can Tintoré –actual museu i jaciment miner d'època neolítica– es van fer rebaixes en el terreny amb maquinària pesada. La terra i el cascall eren carregats en camions, i les restes es repartien aleatòriament per les cunetes de la carretera de Gavà fins a Olesa de Bonesvalls. Per això es va sospitar, i gairebé hom arribà al convenciment, que les pedres negres podien haver format part d'algun carregament de terra extret de la zona de Can Tintoré.

L'ANÀLISI DEFINITIVA DE LES MOSTRES

La gran semblança entre les tres mostres i la disparitat de la seva procedència va obligar a fer una revisió especialitzada en el mateix lloc de procedència, on es van recollir noves mostres, i en el laboratori del Departament de Geologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, amb la supervisió dels arqueòlegs del Museu de Gavà, Alícia Estrada i Josep Bosch. El resultat de les anàlisis va determinar que les pedres negres trobades a Olesa de Bonesvalls eren escòria vítria procedent d'algun forn.

La delicada i suggeridora lluïssor negra i el desconeixement de la seva composició mineral, durant molt de temps van fer pensar que es tractava d'obsidianes. Però, a la fi, no són més que una bonica curiositat de vidre.

▪ ▪ ▪

De les circumstàncies de com es va descobrir aquest avenc mai se'n va fer un registre escrit, i a penes hi va haver cap comentari verbal; per la qual cosa agraeixo a Jaume Julià –espeleòleg veterà– el fet d'haver-me formulat, després de més de quatre dècades, la pregunta: «¿Però, com se us va acudir d'explorar aquella zona?»

Les parets del pou Faura i Sans són una combinació de concreció amb fang i de coliflors blanques.

3

4

3/ ***Òpal negre amb ratlles blanques trobat a les mines de Gavà. L'òpal és un mineral de lluïssor cèria, perlada o de porcellana, vítria, grassa o mat, d'aspecte lletós. Pot ser transparent, de translúcid a opac, incolor, blanc o amb diverses tonalitats de colors segons les varietats. Ètim: del llatí* opalus*, i aquest, del sànscrit* upalas *'pedra preciosa'.***

4/ ***Mostra d'òpal negre, amb tonalitats grogues o ocres, trobat també a les mines de Gavà.***

VÍCTOR FERRER

AVENC DE SANT MARÇAL

Desnivell: -121 m **Recorregut:** 260 m
Litologia: calcàries
Municipi: Olesa de Bonesvalls (Alt Penedès)
Unitat: muntanyes de l'Ordal, Serralada Litoral
Més info: *www.espeleoindex.com*

ALBERT MARTÍNEZ

A l'entrada de la població d'Olesa de Bonesvalls hi ha l'edifici de l'Ajuntament, a partir del qual cal agafar el carrer de la dreta que puja fins als dipòsits d'aigua. D'aquí surt una pista, coneguda com el *camí de Can Prunera*, que seguirem fins que anem a parar al fondo de Matabous. Cal seguir el camí de la dreta que va paral·lel al fondo fins a arribar a una altra riera; però uns metres abans d'arribar a aquesta segona riera, hi ha un corriol a la dreta que en poc més de 50 m ens duu fins a l'avenc.

Una petita boca d'entrada dóna accés a un pou de 8 m, que es va eixamplant a mesura que anem fent el descens. En un extrem de la base del pou s'inicia una galeria tortuosa que, a través d'unes rampes breus i d'algun ressalt, ens situa en un pou d'11 m que acaba en un cul-de-sac. Però quan som a la meitat d'aquest pou hem d'anar a buscar una finestra que ens durà a una galeria en rampa de poc recorregut, i amb un petit pou final d'una mica més de 5 m. A continuació, una nova vertical de 14 m ens permet accedir a una sala prou gran (cota -45, 7 m). Si no ens aturem a la sala, el pou continua 54 m més, moment en què s'assoleix la màxima fondària d'aquesta via. Uns 17 m abans d'arribar al fons, a la paret sud-est del pou, a través d'una petita finestra es pot accedir a un petit pou lateral de 9 m de desnivell.

Un vegada som novament a la sala (-47,7 m), al costat de la paret nord-oest, entre blocs, trobem dues obertures que donen pas a un únic pou de 56,7 m.

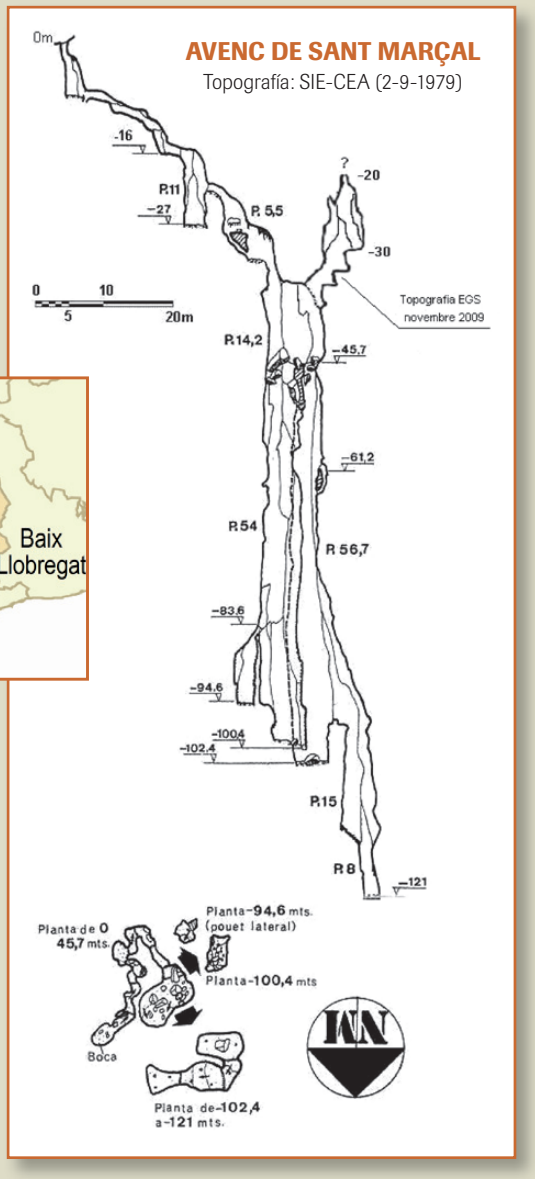

VÍCTOR FERRER

Un pouet porta a la capçalera de la gran vertical del pou Faura i Sans.

Quan portem pocs metres de descens, trobem una finestra que comunica amb el pou de l'altra via. Una mica més avall es pot accedir a un petit replà situat entre el pou principal i un de nou de 15 m. Aquest pou comunica a través d'una rampa amb el darrer pou de 8 m, al final del qual s'assoleixen els -121 m.

La primera topografia, dirigida per l'espeleòleg Jordi Esteve, es va publicar a les comunicacions del Segon Simposium de Metodologia Espeleològica, on se li atribuïren -128 m, que se celebrà el maig de 1972, patrocinat per l'Escola Catalana d'Espeleologia CRE de la FCM.

No es podia fer, però, una narració del descobriment de l'avenc de Sant Marçal sense fer una menció completa de la influència que va tenir en àmbits diferents. Les pedres negres d'Olesa de Bonesvalls són només una bonica curiositat vítria que no van poder ser catalogades en el regne mineral ni tampoc van ser un llegat prehistòric. Però, malgrat tot, van ser motiu per incentivar la imaginació i les conjectures, que han aportat riquesa documental.

Las Bardenas

Un museu a l'aire lliure

Text: **Toni Salas**

El vent, l'aigua, els elements desfermats han solcat la roca milions d'anys. L'esberlada argila s'ha desenvolupat per arreu i ha deixat mostres de sinuoses formes, com els pilars coronats, aquí anomenats cabezos. *A sota, la fragilitat que empeny; a dalt la força que domina. Paisatge àrid, sec, turmentós i caòtic, però així és com es construeix la bellesa.*

Las Bardenas és un paratge natural de Navarra, situat entre els rius Ebre i Aragó, també anomenat *Bardenas Reales*. El podem descriure com una zona àrida, de pluges escasses, però torrencials, amb una vegetació pobra de matolls, sense arbres, però especialment florida i esplendent a la primavera. A l'hivern són terres de pastures per als pobles de la ribera de Navarra i també de les valls pirinenques del País Basc, on pertany la comunitat de Navarra.

El parc natural de Las Bardenas Reales va ser declarat reserva natural de la biosfera per la UNESCO l'any 2002. Té una extensió de 41.500 ha i es divideix en tres grans zones: La Bardena Blanca, un terreny blanquinós a causa de les margues; La Bardena Negra, on abunden argiles roges i calcàries, i El Plano, una gran terrassa al·luvial gairebé plana, totalment conreada.

ISTOCK / GETTY IMAGES

Un capvespre a Piskerra.

L'HOME MODERN DE LES CAVERNES

Som a Valtierra, un dels pobles de la comarca de Las Bardenas, que enllaça amb el d'Arguedas. Són pobles modestos, agrícoles, que comencen a viure del turisme des que aquest espai va ser declarat parc natural l'any 1999.

Avui, passat aquest temps, encara es conserva un camp de tir i un polígon militar enmig del paratge, davant la protesta d'ecologistes i preservacionistes.

Valtierra, tant com Arguedas, té un patrimoni molt especial: les coves. Tota la muntanya està solcada de cavernes. A principis del segle XX, quan la misèria contaminava aquest indret, ¿quin lloc millor per viure amb una mica de qualitat de vida que una cova? Per això els bons navarresos començaren a foradar la muntanya i a construir profundes cavitats per organitzar-hi la seva vida. Aquests habitatges bàsics i rústics van ser aixopluc de la població durant més de cent anys. Va ser el gloriós caudillo dels exèrcits exterminadors qui, assabentat, a la dècada de 1960, del mal exemple per al país que encara hi hagués persones vivint en coves, va decidir un pla de construcció de cases barates. Això va fer que se n'expulsessin els habitants. Però no va ser fàcil, la gent no volia deixar les coves. Al final van acceptar marxar sempre que poguessin continuar utilitzant l'aixopluc com a graner, pessebre o magatzem. Va ser consentida la nova utilització i tot continuà igual fins a principis del segle XXI, quan les coves han trobat una nova utilitat i s'han convertit, en alguns casos, en apartaments turístics molt bonics.

EL PLANO, ENTRE EL FANG I L'ARGILA

Hem estat a Las Bardenas un mes de març, amb una mica de mala sort, perquè la pluja ha estat fuetejant tot el temps l'indret, i això significa que els barrancs s'inunden i els camins es tornen fangars intransitables. En aquestes condicions hem accedit a aquests verals, bells, es-

El Cabezo de Castildetierra, la formació més emblemàtica i coneguda del parc.

ROGER ROVIRA

TONI SALAS

La casa del guarda i, a dalt, les restes del castell de Peñaflor.

tranys i prou desconeguts.

En principi, cal dir que en els tres dies de visita no hem vist ningú caminant. Ens trobem en un lloc d'una gran fragilitat, on cal preservar l'ecosistema, per una necessària i evident sostenibilitat. Per tant, calen, al mateix temps, fer propostes senderistes per conèixer aquest gran espectacle de la natura que ofereixen Las Bardenas Reales.

No hem trobat, però, cap senyal, cap indicació, cap marca. Només el mapa i la brúixola, i nosaltres i els camins que es perden i es retroben entre el fang. El primer dia, quan la pluja encara ens acarona intermitentment, ens traslladem a El Plano. Aparquem a l'embassament El Ferial, una obra de l'any 1992. Creuem el pont i ens endinsem en les planúries verdes amb conreus de blat. Durant un bon temps el paisatge s'assembla al d'una extensió castellana, sense desnivells, amb una pista enfangada que travessa els conreus.

Amb el temps les sorpreses apareixen. Som a El Vedado de Eguaras, en la zona de Los Riscos, i davant nostre s'atalaia el castell de Peñaflor, o el que en queda: l'estructura d'una torre dalt d'un monticle. Segons sembla, en el segle XV en aquest castell hi va estar presonera Blanca II de Navarra, filla de Joan d'Aragó, per odre del seu propi pare, per no voler casar-se amb el príncep d'Aragó. Diu la llegenda que va subsistir amb pa i aigua, però que es veia compensada per les visites del seu amant, el bandoler

TRES EXCURSIONS PER LAS BARDENAS

La possibilitat d'excursions pot ser molt variable i depèn, en gran part, del règim de pluges i dels espais delimitats per l'organització del parc natural. En aquest article presentem un itinerari en cada una de les tres zones de Las Bardenas.

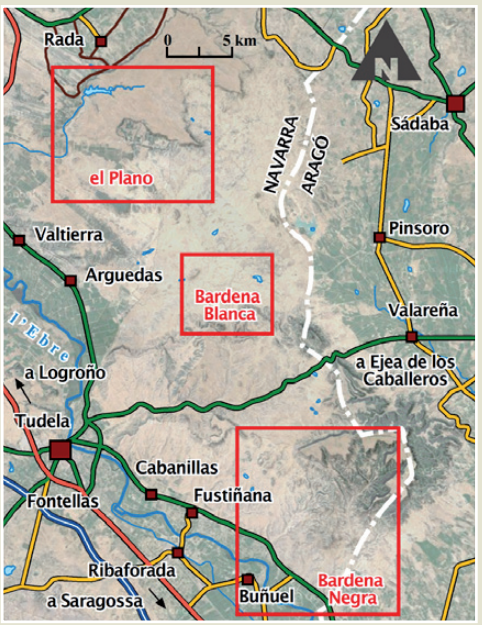

ALBERT MARTÍNEZ

Sancho Rota, àlies *Sanchicorrota*, que corria per la Bardena. Les restes del castell són fantasmagòriques, darrere hi apareix la presència de promontoris caòtics, xemeneies extravagants, conjunció de fang i roques, una bella postal.

Descendim fins al peu del castell i caminem deixant-lo enrere i ens aixopluguem un temps en el mas abandonat, conegut per la casa del guarda. Per aquests indrets s'hi amagaven bandolers famosos, com el famós Rei de las Bardenas, l'esmentat *Sanchicorrota*, una mena de Robin Hood que donava els seus guanys als pobres i que, per despistar als soldats del rei, posava les ferradures del cavall al revés. El bandoler, assetjat per les tropes reials, es va suïcidar abans de lliurar-se; però sempre va ser tingut en la memòria de la gent com un heroi del poble.

Ara ens cal seguir endavant, entre fangs diferents per donar la volta, pujar de nou a El Plano i completar aquesta ruta circular.

EXCURSIÓ PER EL PLANO

Itinerari: embassament El Ferial - El Plano - castell de Peñaflor - casa del guarda - Balsas del Chopo - El Ferial.
Temps de camí: 4 h 30 min.
Desnivell: +200 m
Recorregut: 14 km.

ALBERT MARTÍNEZ

LA BARDENA BLANCA

Hi ha sens dubte un litigi entre la necessària preservació d'un espai fràgil com aquest i el dret del caminant a gaudir de la natura. També, si sentim la veu dels hostalers, d'avançar cap un turisme sostenible i no invasor. Fa pocs anys, alguns companys de caminades van ascendir als espais més emblemàtics de Las Bardenas. Avui això ja no és possible i el cartell de prohibit passar s'anuncia repetidament en aquesta comarca.

Així que ens conformarem en fer alguna de les antigues vies, per les quals trescaven els caminadors, amb vehicle. Cal dir que seria un pecat perdre's aquest recorregut, perquè rodeja i circumval·la La Bardena Blanca. Es tracta

ISTOCK / GETTY IMAGES

El paisatge desèrtic de la Bardena Blanca s'omple d'aigua després de les pluges.

d'arribar al centre d'informació, on es pot contemplar un vídeo sobre el parc. D'allà la carretera segueix cap al camp de tir, l'eludeix i arriba al Cabezo de Castildetierra, el monument natural emblemàtic i conegut del parc, un pilar coronat d'aspecte insòlit.

Des d'aquí la pista segueix i accedim als espais més bells de Las Bardenas. De seguida contemplem en front nostre el Piskerra i el Rallón ,algunes de les formacions més característiques. Les roques amb pell de llangardaix, els promontoris capriciosos, el turons encantats. La imaginació és lliure per donar nom a les formes inusuals que ens acompanyen.

Quan deixem enrere aquesta regió i tornem cap al centre d'informació contemplem el Balcón de Pilatos i el Rincón del Bu, tot un esclat d'abstracció. La nostra excursió del dia ens portava a trescar pel Barranco Grande, una zona permesa per a caminadors, però en aquest cas les pluges l'han deixada absolutament impracticable, així que hem de reorientar la nostra proposta. Es tracta d'endinsar-nos en el camí del Cabezo Mesalobar. Per arribar-hi sortirem del centre d'informació, i abans d'arribar al polígon militar, deixarem els vehicles per entrar a peu i rodejar aquesta petita mola. Travessarem tres barrancs fent exercicis de patinatge sobre el fang i salts de longitud sobre rierols: Belcho, Valfondo i Salinero. El primer i el tercer, sobre-

EXCURSIÓ PER LA BARDENA BLANCA

Itinerari: carretera al polígon militar - volta al Cabezo Mesalobar - Barranco de Belcho - Barranco de Valfondo - Barranco Salinero - Cabaña de Julian - Cruze de pistes de Cabezo Losado - Carretera Polígono.

Temps de camí: 5 h. Si disposem de vehicle el deixem a la cruïlla de pistes de Cabezo Losado ens estalviem 5 km i 1 h de camí.

Desnivell: 0.

Recorregut: 10 km

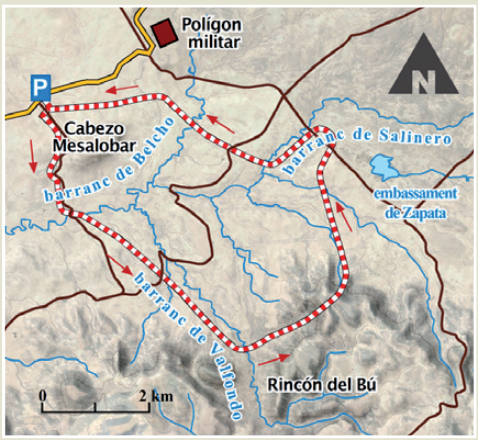

ALBERT MARTÍNEZ

ROGER ROVIRA

Una altra silueta del Piskerra, modelat per les profundes formes d'erosió.

tot, representen per a nosaltres empentes i rodolons per tal de creuar fangueigs diversos.

El camí circular ens deixarà a prop del polígon militar. Els advertiments de zona militar i de prohibit el pas no semblen gaire adients per a un parc natural. Aquest espai va ser ocupat com a camp de tir per l'exèrcit des del 1951 fins al 1999. Fins i tot, quan els militars van marxar van deixar aquest recordatori de la seva presència, que enlletgeix l'entorn i intimida al visitant. Pel que es veu, a ningú li agrada la presència militar a la zona però, segons ens diuen, els ajuntaments són rescabalats amb escreix per aquesta compareixença i, és clar, qui paga mana.

Un altre element estrany de la Bardena són els caçadors. Ens expliquen que el pobles de la comarca formen una comunitat foral i que els seus habitants tenen dret a caçar, a recollir llenya i a conrear la terra, beneficis que no pot gaudir cap veí aliè al col·lectiu.

EXCURSIÓ PER LA BARDENA NEGRA

Itinerari: carretera de Fustiñana - Loma Negra - Punta negra - carretera.
Temps de camí: 3 h.
Desnivell: +300 m.
Recorregut: 5 km.

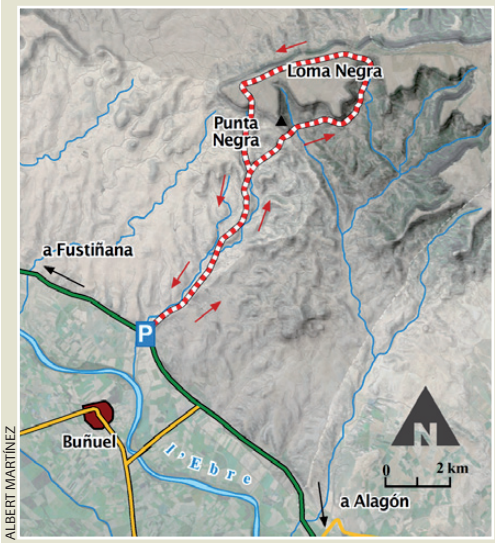

ALBERT MARTÍNEZ

LA BARDENA NEGRA

Cal dir que el senderista (o el ciclista) no acaba el seu goig amb la simple pràctica esportiva o el contacte amb la natura. A Las Bardenas paga la pena menjar i beure els productes de la terra: el corder, les galtes de porc, la minestra, els espàrrecs o els cabdells de Tudela, acompanyat tot pels millors caldos navarresos.

Al mateix temps, l'excursionista pot accedir en pocs quilòmetres a experiències muntanyenques serioses, com l'ascensió de l'omnipresent Moncayo o la visita al proper monestir de Veruela, on Gustavo Adolfo Bécquer va escriure *Cartas desde mi celda*, entre altres narracions.

Pel que sembla, fa 38 milions d'anys els mateixos moviments geològics que creen els Pirineus donen lloc a la depressió de l'Ebre. L'erosió del vent i de l'aigua acumula a l'interior argiles, elements calcaris i sorres per sobre de les quals s'hi diposita el gres. La Bardena Negra és anomenada així perquè és una terra fosca, a causa de l'argila roja. Si bé el paratge no te l'aspecte estrafolari i laberíntic de la seva companya blanca, no la podem deixar de visitar. Sobretot, una visió general des d'un turó ens dóna a conèixer una infinitat de registres i de colors que es barregen. Un paradís per a l'aficionat a la fotografia.

La nostra excursió per aquesta regió serà l'ascensió a la Punta Negra. Es pot realitzar des de Fustiñana, deixant el vehicle, allà on s'inicia la traça que remunta fins al serrat. Ben aviat podem abandonar la pista, sempre un pèl avorrida, i caminar per un sender fins a trobar La Loma Negra, espai rodejat d'ametllers, des del qual podem assolir la Punta Negra (650 m). Les vistes des d'aquí són magnífiques: Piskerra, Rallón i Tripa Azul, al nord; el Moncayo a l'oest, i molt més al nord en un dia clar podríem atalaiar la Mesa de los Tres Reyes, el Bisaurín i els principals cims del Pirineu navarrès.

EL NOM DE BARDENAS

L'etimologia de Bardena té diverses hipòtesis. La més acceptada és la d'Oloriz, que exposa que el mot sembla una corrupció del basc *Abar-dena*, en el sentit de 'ple de branques'. José María Iribarren proposa que el mot prové de *pardina* 'mont de pastures'. I encara hi ha hipòtesis que suggereixen que podria provenir de *barda* 'prat, bosc', etc.

El que sembla més natural, però, és la pronunciació plana de la paraula (en lloc de la també acceptada esdrúixola), segons trobem en la documentació oficial de l'edat mitjana: [Bar-dé-na].

El nom oficial d'aquest espai natural és el de *Bardenas Reales*, en referència al rei d'Aragó; sovint se li afegeix de Navarra. Però la denominació més comuna és simplement *Bardenas*.

MÉS INFORMACIÓ

Bibliografia

Floristán Samanes, A. *Bardenas Reales de Navarra.* Fotografías de J. Martín Martínez. Caja de Ahorros de Navarra, 1997.

Angulo, M. / Alcalde, I. *Bardenas.* Mapa y guía. Bilbao: Sua Edizioak, 2008.

Internet

www.bardenasreales.es
www.lasbardenasreales.com

Rafael Patxot

entre les dues ànimes de l'excursionisme català

Text: **Joaquim M. Puigvert i Solà**

El 2014 és també l'any Patxot, en memòria al gran mecenes de la cultura catalana, el meteoròleg, bibliòfil i escriptor Rafael Patxot i Jubert (1872-1964), soci il·lustre del Centre Excursionista de Catalunya.

Aquest article és una aproximació a una faceta de la vida de Rafael Patxot, relacionada amb l'excursionisme català, sobretot entre dues tradicions de l'excursionisme: el científic i cultural i l'esportiu. Per això cal examinar la seva actuació al Centre Excursionista de Catalunya, principalment en l'afany de buscar la conciliació entre les dues tendències, ja sigui des de l'impuls de l'estudi de la masia catalana, però també en la instauració de la medalla d'or als socis que van destacar per la seva labor científica o esportiva.

RAFAEL PATXOT I EL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

El mecenes i científic Rafael Patxot va tenir un estret lligam amb el Centre Excursionista de Catalunya ja des de finals del segle XIX, tal com va dir ell mateix el 1925 en el discurs que pronuncià en ocasió del lliurament de la medalla d'or del CEC al folklorista Rossend Serra i Pagès: «(...) en la llista de membres d'aquesta casa som un nombre prou baix per a retreure

Rafael Patxot i Jubert

(Sant Feliu de Guíxols, 8 de maig de 1872 – Ginebra, 8 de gener de 1964)

Rafael Patxot va ser un home polifacètic i de gran temperament: meteoròleg, bibliòfil, escriptor i mecenes. Fill d'una família d'industrials surers, fou educat a Anglaterra. Rafael s'abocà plenament al mecenatge per a la cultura catalana en temps de la dictadura de Primo de Rivera. Com a conseqüència d'això sorgí la Institució Patxot, fundada el 1926. En aquest mateix any va construir a Sant Feliu de Guíxols un observatori astronòmic. Equipat amb un telescopi refractor equatorial doble, inicià treballs micromètrics d'estrelles múltiples, els primers que es feien a Catalunya i a la resta de la península Ibèrica. Uns anys abans, al 1900, havia publicat l'obra *Meteorologia catalana. Observacions de Sant Feliu de Guíxols*, i el 1912 publicà el segon volum, *Pluviometria catalana. Resultats del quinquenni 1906-1910*.

El 1923 havia instituït la Fundació d'Estudi de la Masia Catalana i la medalla d'or del Centre Excursionista de Catalunya i, el 1925, les beques d'estudi per a noies, que atorgà l'Institut de Cultura de la Dona. També es va fer càrrec de l'edició de l'*Atles Internacional dels Núvols*, codi que havia de regir les observacions de tot el món.

L'any 1936, en esclatar la guerra civil a Espanya, fou perseguit i hagué d'exiliar-se a Suïssa, a causa de la seva actitud d'oposició al règim franquista. Malauradament, el seu arxiu meteorològic fou destruït el 1939 i l'Estudi de la Masia Catalana fou interromput. Amb tot, l'arxiu fotogràfic de la masia catalana es conservà. Consta de 7.705 imatges d'unes 1.500 masies de Catalunya i les illes Balears i va ser cedit al Centre Excursionista de Catalunya per la seva néta, Núria Delétra-Carreras Patxot, per tal de salvar-lo i oferir-lo als estudiosos.

UNIVERS PATXOT (FACEBOOK)

AFCEC

Els Encantats, amb el llac de Sant Maurici, l'any 1926. Foto d'Albert Oliveras i Folch.

les darreries de la passada centúria, quan, vers l'any 90, jo actuava de delegat empordanès.» Una altra prova de com aquest estret lligam es mantindria amb el pas del temps seria, força anys més tard, quan el 30 de juliol de 1923 fou nomenat president de l'entitat, designació que no acceptaria, de manera que al cap de pocs mesos, a mitjan octubre del mateix any, prendria el seu relleu Joan Ruiz i Porta.

La millor prova de la gran estima que tenia Rafael Patxot pel CEC és el fet que en el mateix any que havia renunciat a la presidència hagués ofert a l'entitat recursos i mitjans

En la decisió de renunciar a la presidència, ens equivocaríem de veure-hi desinterès per l'excursionisme institucionalitzat. Més aviat tot el contrari. ¿Quines, doncs, foren les raons, ens podem preguntar, per prendre aquella decisió? Ens inclinem a pensar que no era pas l'estil del mecenes assumir responsabilitats de gestió en primera línia. El CEC era una entitat, recordem-ho, que ja havia assolit aleshores la seva maduresa amb una massa crítica de socis molt considerable i un organigrama organitzatiu basat en seccions d'una certa complexitat. Gestionar tot això no deuria ser pas una tasca fàcil. I Rafael Patxot, diguem-ho clar, tampoc necessitava gaudir de les compensacions socials i honors inherents a la presidència del CEC. El seu estil era més aviat el de donar suport econòmic i moral a moltes iniciatives culturals a l'ombra, fent confiança a persones i professionals de vàlua que les havien de portar a terme. Rafael Patxot era, certament, molt més un intel·lectual i científic que no pas un home d'acció. Heus ací la principal raó que possiblement explica la seva curtíssima presidència del CEC, tot i que al fer pública la renúncia Patxot al·legaria raons de salut.

DE L'EXCURSIONISME CIENTÍFIC A L'EXCURSIONISME ESPORTIU

La millor prova de la gran estima que tenia Rafael Patxot pel CEC és el fet que en el mateix any que havia renunciat a la presidència hagués ofert a l'entitat recursos i mitjans, perquè, d'una banda, i en nom de la Fundació Concepció Rabell, realitzés l'ambiciós projecte de l'Estudi de la Masia. I, de l'altra, que s'instituís la concessió de la medalla d'or del CEC per la diada de Sant Jordi a qui més es distingís en algun dels molts aspectes de l'excursionisme, ja fos en els estudis d'erudició, arqueologia recerca científica, historiografia, folklore, cultura, excursionisme pròpiament dit, esforç físic o alpinisme, entre molts d'altres.

Quan hom llegeix les bases d'aquest guardó es posa de manifest que es va intentar conciliar les dues tradicions de l'excursionisme, a saber: la més antiga, la de l'excursionisme científic i cultural (anomenat també *clàssic*), d'arrels decimonòniques (i amb finalitats patriòtiques), i la més moderna, fonamentada en l'excursionisme basat en l'esport i la recerca del plaer i el gaudi de la contemplació de la natura. Que Rafael Patxot cerqués la conciliació entre les dues tendències de l'excursionisme és del tot coherent amb el seu paper d'home pont entre les generacions intel·lectuals que provenien del modernisme (amb fortes arrels amb la Renaixença i el romanticisme) i les vinculades amb els projecte cultural del noucentisme.

Que Rafael Patxot cerqués la conciliació entre les dues tendències de l'excursionisme és del tot coherent amb el seu paper d'home pont entre les generacions intel·lectuals modernistes i noucentistes

Lluís Estasén a la paret de l'agulla de Perramó, l'any 1929. Foto d'Albert Oliveras i Folch.

AFCEC

AFCEC

Mas de la Riereta, a Vilalleons (1915). Foto de Manuel Cazador.

És cert que d'ençà que es va inaugurar dins del CEC la Secció d'Esports de Muntanya el 1908, cada vegada més el nou excursionisme prendria més embranzida, especialment entre els sectors més joves. Sectors poc compresos, a voltes, per representants de l'excursionisme científic, com va ser el cas de mossèn Josep Gudiol que, en el discurs inaugural del Centre Excursionista de Vic el 1911, no es va saber estar de posar de manifest la seva pregona incomoditat amb les noves tendències excursionistes:

> *no comprenc l'sportimes que es llença als vèrtics dels plans, muntanyes i mar, per carreteres, glaceres i rius, que assoleix les més altes cimes, que baixa a les profunditats, que travessa l'espai sens un resultat interessant per la ciència, per l'individu, per la humanitat... [l'alpinisme] ha acabat per ésser un veritable atletisme o una adoració de la brutalitat humanitzada.*

Però més enllà de les polèmiques de naturalesa ideològica en els anys vint coexistien dins del CEC les dues menes d'excursionisme, com ho avala el fet de l'existència de tota mena de seccions, com la d'Esports de Muntanya, sí, però també les d'espeleologia, arquitectura, folklore, fotografia, arqueologia i història, geografia i geologia o enginyeria. I tampoc podem oblidar que alguns socis del CEC, almenys en la seva etapa jove, practicaren, sense cap contradicció les dues menes d'excursionisme. Un bon exemple d'això seria l'arquitecte Josep Danés i Torras (1891-1955), el qual a més d'estudiar en profunditat la masia i arribar a presidir la Secció d'Arquitectura del CEC el 1917, participaria en el concurs d'esports d'hivern i de neu a Ribes de Freser de 1917 i 1918, faria la travessa a la Vall d'Aran (1918) o escalaria el Pedraforca amb l'experimentat escalador Lluís Estasén, l'introductor a Catalunya dels piolets i els grampons.

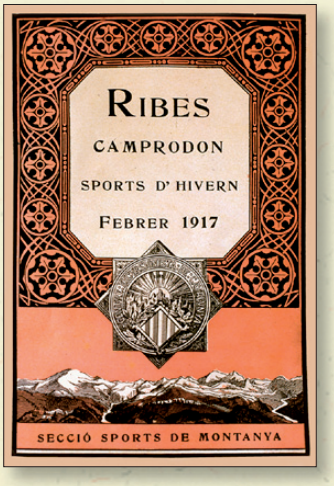

EL PENSAMENT DE PATXOT

En el pensament de Rafael Patxot hi cabien, doncs, les dues menes d'excursionisme. Ho podem comprovar si llegim amb atenció el seu sermó de 1925 pronunciat en ocasió del lliurament de la medalla d'or del CEC al folklorista Rossend Serra i Pagès, o bé si parem atenció en el perfil i trajectòria dels que varen rebre la medalla d'or del CEC del 1923 al 1935. És en el sermó abans al·ludit on Rafael Patxot recor-

AFCEC

Masia de la Fontordera, a Tona (1933). Foto de Josep Danés i Torras.

da, d'una banda, la seva etapa d'excursionista esportista i, per l'altra, fa tota una lectura neoromàntica del paisatge d'alta muntanya, que té uns certs paral·lelismes amb els *Croquis pirinencs* (1896) de Jaume Massó Torrents, amic i col·lega de Patxot en la tertúlia de *L'Avenç*:

> *perquè jo també som estat excursionista com vosaltres. També he resseguit les nostres muntanyes; m'he rabejat en els cimals; conec la traïdoria de la boira; la feresa del torb; m'ha colpit el rem de pedregada; he tastat la corda i el piolet; he respirat aquell baf terrós i reumàtic de les crevasses, i he oït la rossolada fent retrunyir les solituds emmantellades, somovent la fingida apatia dels glaciers. Algunes vegades m'ha seguit l'espectre del Brocken; he copsat el respir de la muntanya en la defallior de la vesprada i compartit la seva somniesa en el bres de la nit, sota l'estel·lada llampuganta.*

Però en el mateix discurs Rafael Patxot no deixà de referir-se a la seva passió científica per l'astronomia de manera prou suggeridora. Vegem-ho:

> *I el meu excursionisme és anat bon xic més enllà: car deixant la Terra, s'ha passejat telescòpicament pels paisatges llunars de grandioses planures a tall de mar eixutes que voregen esplèndides sinuositats, com en la 'Mar de les Pluges' aquell clàssic 'Golf dels Iris', on s'esplaia una sortida de sol que cap poeta no ha encantat encar. I arreu es redreça muntanyam d'alçàries pariones a les de la Terra, amb cresteres reixades de cràters i timbes esfereïdores, i arrugues colossals i enigmàtiques lluïssors i esquerdaments i astoradors fondals, que engolirien embostes de Montserrats, de Montsenys i de Puigmals.*

Festa patronal de Sant Jordi. Lliurament de la medalla d'or a Eduard Toda i Güell.

AFCEC

LLUÍS ESTASÉN

ROSSEND SERRA I PAGÈS

BONAVENTURA UBACH

EDUARD TODA

GALERIA D'ALGUNS DELS HONORATS AMB LA MEDALLA D'OR DEL CEC ENTRE 1923 I 1935

I és en aquest mateix sermó, al seu torn, on Rafael Patxot reivindica, també, el valor de la tradició, tal com havien fet els noucentistes, en la mesura que havia estat la base de la renaixença literària, historiogràfica, artística, folklòrica, musical i científica de Catalunya. En la recuperació d'aquesta tradició, segons Patxot, el CEC hi tenia un lloc destacat:

> *Sense ella [la tradició], no haurien pas sorgit els Jocs Florals que, amb ennoblidors sentiments, han creat tota una literatura on la poesia té poemàtiques meravelles, i la prosa escriptors que han merescut les honors d'altres llengües; sense ella, l'escola dels nostres cronistes no s'hauria continuat en una historiografia on ja sabem retrobar la nostra personalitat, despullada dels primitius lirismes; ella, ens fa fruir una Art Pròpia, ben caracteritzada; per mor d'ella, els classicismes grecs i llatins ens parlen ja en la nostra llengua, aportant-hi llur formidable reforç; ella ens fa ofrena d'una gemada florida folklòrica, on el nostre esperit es reposa; sense ella, no hi hauria Biblioteca de Catalunya; per ella anem bastint una ciència catalana acollida en la comunitat internacional del saber; sense ella, no existiria aquest casal que ens hostatja; ni els vostres cors vibrarien amb la dalera que els fa bategar; ni jo vos parlaria, com vos parlo, des d'aquest setial.*

Per Patxot, així doncs, la institució de la medalla d'or del CEC no era altra cosa que posar en valor i fer públic reconeixement «als mestres que ens donen guiatge, dels quals avui ens reconeixem seguidors i demà esdevindrem continuadors, si ho valem.» D'aquests mots es deriva la percepció de Patxot de la tradició com una gran cadena que venia de molt lluny i era urgent assegurar-ne la seva continuïtat amb noves anelles o baules: «mallem amb entusiasme l'anella que ens pertoca en la cadena de la tradició, ben sabedors de la responsabilitat que la feina implica, perquè cap cadena pot ser més forta que la seva anella més feble, i quina vergonya si aquesta fos la nostra!»

I si resseguim la nòmina dels tretze medallistes del període 1923-1935, ens adonem que hi són representades diferents tendències de

l'excursionisme i de la cultura catalana: Cèsar August Torras (l'autor de les primeres guies excursionistes del Pirineu), Rossend Serra i Pagès (folklorista), Pelegrí Casades (advocat i erudit), Ignasi Folch i Girona (principal promotor del xalet de la Molina), Francesch Matheu i Fornells (escriptor i editor), Lluís Estasén (alpinista, escalador i esquiador de muntanya), mossèn Jaume Oliveras i Brossa (capellà, missioner i un dels primers a assolir els Encantats el 1910), Francesca Bonnemaison (fundadora de la Biblioteca Popular de la Dona), Jaume Masó i Torrents (excursionista, erudit i fundador de la revista *L'Avenç*), Pere Pach i Vistuer (divulgador de la geografia i el folklore de la Ribagorça), Tomàs Raguer (farmacèutic i un dels fundadors de l'Arxiu Museu Folklòric de Ripoll), Dom Bonaventura Ubach (monjo de Montserrat, orientalista i biblista) i Eduard Toda (diplomàtic i restaurador de Poblet). Ben mirat, de la bona convivència entre les dues menes d'excursionisme en dóna prova la presència d'una bona nòmina de premiats que són un bon exemple de l'excursionisme clàssic i científic però també, no ho oblidem, la del gran escalador i alpinista Lluís Estasén.

Ben interessant va ser la resposta d'agraïment d'aquest en el lliurament de la medalla d'or del CEC el 1928: «creiem que es vol premiar l'excursionisme pur, és a dir, als que no podent ésser científics per manca de mitjans solament busquem en la muntanya la contemplació de la gran obra mestra: la natura.» Uns mots de cortesia que, ben mirat, explicitaven amb prou claredat i sinceritat com, a les darreries dels anys vint del segle passat, encara, malgrat el creixent i protagonisme de l'excursionisme esportiu, les dues ànimes de l'excursionisme català coexistien en el vell casal del carrer del Paradís.

MALGRAT EL CREIXENT I PROTAGONISME DE L'EXCURSIONISME ESPORTIU, LES DUES ÀNIMES DE L'EXCURSIONISME CATALÀ COEXISTIEN EN EL VELL CASAL DEL CARRER DEL PARADÍS

L'Olimp, el refugi dels déus

Text: **Txema Castiella**

En la majoria de cultures i religions les muntanyes tenen una llarga relació amb els mites i les divinitats. Grècia ocupa un lloc destacat perquè en l'antiguitat va gaudir de la companyia d'un bon nombre de déus que vivien a les parts altes de dos sistemes muntanyencs: el Parnàs i l'Olimp. En aquest últim —el cim més alt de Grècia—, van assentar-se Zeus i una colla de déus de gran influència, forjadors de la mitologia grega clàssica, coneguts com els déus olímpics.

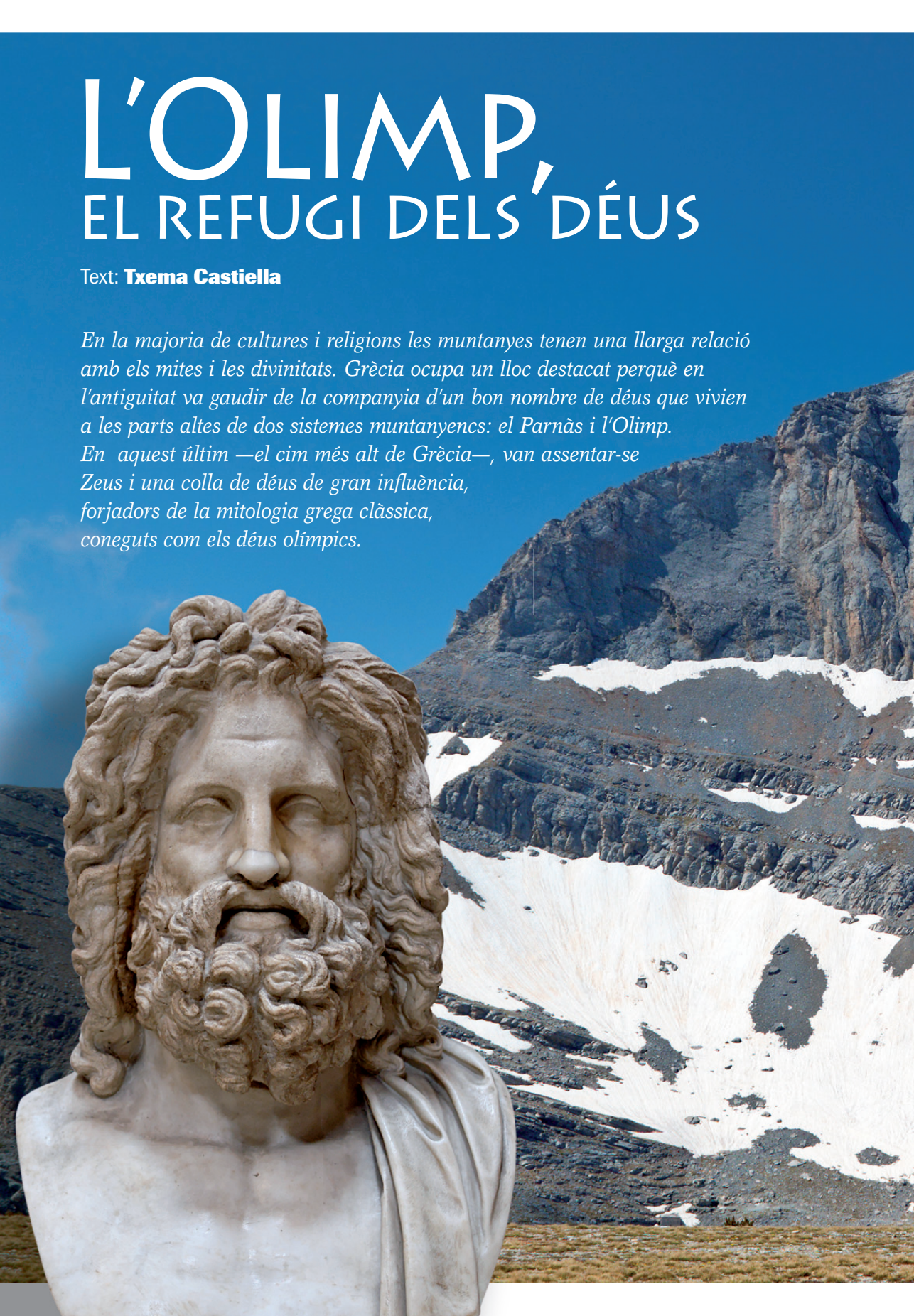

Stefani (2.909 m), un dels cims del massís de l'Olimp. A l'esquerra: bust de Zeus trobat a Otricoli (Itàlia) .

THINKSTOCK

Amb aquests atributs, i tenint en compte que ni la seva alçada (2.918 m) ni la seva disposició el feien un cim difícil, sobta que la primera ascensió no es fes fins al 1913. Més encara si tenim en compte que el cim del Mont Blanc va ser trepitjat per primera vegada el 1786, i que la majoria de muntanyes dels Alps i dels Pirineus van ser conquerides al llarg del segle XIX.

Potser el primer que cal destacar és la condició de massís de l'Olimp: el nom designa un conjunt de muntanyes rocalloses i acinglerades (Mítikas, Skolio, Stefani...) que, sense assolir els tres mil metres, s'aixequen directament des del nivell de la mar Egea, que és a pocs quilòmetres en línia recta. Des de 1938 la zona està protegida com a reserva natural de Grècia i el 1981 va ser declarada per la UNESCO reserva de la biosfera.

PRIMER DIA: LITOCHORO – REFUGI SPILIOS AGAPITOS

La majoria d'ascensions tenen el seu origen a Litochoro, un poblet tranquil que fa la funció de camp base per a les excursions al massís de l'Olimp, a la manera d'un Chamonix o Zermatt mediterrani. Pocs centres muntanyencs, però, estan a quinze minuts de la platja. Marca la frontera entre la plana i la muntanya i des de la plaça del poble es poden veure, entre un con-

ELS CONQUERIDORS

Un pastor i guia de la zona, Christos Kakkalos, amb els suïssos Frédéric Boissonas i Daniel Baud-Bovy, van fer cim al Mítikas el 2 d'agost de 1913, ara fa cent anys. Amb tota segurat, no hi van veure cap dels antics déus olímpics, però és fàcil imaginar que a dalt de d'aquest impressionant massís, van trobar el déu que tots portem a dins.

El guia Christos Kakkalos, en una fotografia de Frédéric Boissonas.

La llarga però fàcil ascensió al cim Skolios (2.905 m).

JOSEP A. ROJAS

NÚRIA FRADERA

Travessant el paratge de Zonaria.

gost estret, els cims de l'Olimp a quasi 3.000 m d'alçada. Litochoro és a 90 km de Tessalònica, la capital del nord de Grècia, una ciutat amb un ric patrimoni arquitectònic de l'època ortodoxa. Quan vam fer l'ascensió a l'Olimp vam estar quatre dies caminant pel massís i fent alguns dels principals cims, amb l'ajut d'un guia de la Federació Grega de Muntanya. Tanmateix, l'ascensió al punt més alt (Mítikas) es pot fer en només dos dies.

El primer dia ens aixequem sense presa perquè el trajecte serà curt. Pugem als taxis que ens duran per una pista asfaltada que s'enfila paral·lela a les gorges del riu Epinees, i que acaba a Prionia (1.100 m), on hi ha un bar i un servei de mules. El camí que surt des d'aquest punt salva en tres hores els quasi 1.000 m de desnivell per arribar al refugi Spilios Agapitos (2.100 m). El sender està molt ben marcat i segueix el curs d'aigua, creua de vegades el barranc i s'endinsa en esponerosos boscos de pins i fagedes. És un trajecte amable, i per això mateix molt freqüentat, tant pels muntanyencs que miren cap als cims com per alguns senderistes que fixen el seu objectiu en el refugi Spilios Agapitos (també anomenat refugi A). Els boscos acompanyen durant tot el camí, de manera que la calor és suportable. Poc abans d'arribar a l'última pujada al refugi, travessem un barranc de grans dimensions, des del qual es poden veure ja els cims olímpics, allà lluny, solitaris, despullats i silenciosos.

El refugi pertany a la Federació Grega de Muntanya, ha estat rehabilitat fa pocs anys i és de fet un conjunt d'edificis de bona factura, situats en una posició immillorable, que el converteixen en un magnífic mirador sobre la vall d'Epinees, envoltat de boscos de pins de Bòsnia, una espècie molt resistent, originària dels Balcans. El refugi és ample, amb capacitat per a 110 persones, amb bons serveis i una deliciosa terrassa sobre la vall, un lloc que convida a la lectura, a la conversa, a la consulta de mapes. Una racó acollidor dels que, de tant en tant, ens ofereixen els refugis de muntanya.

El massís de l'Olimp, sense assolir els tres mil metres, s'aixeca directament des de la mar Egea

SEGON DIA: REFUGI AGAPITOS – CIM SKOLIOS – REFUGI KAKKALOS

L'endemà sortim a bona hora per aprofitar les baixes temperatures que ha deixat la nit i que seran efímeres. El camí que ens acostarà als cims olímpics surt de darrera mateix del refugi, i aviat comença a salvar un important desnivell i deixa enrere els boscos per entrar en un estadi superior, més sec i pedregós, sense vegetació, però amb grans horitzons.

En menys de dues hores, a l'alçada dels 2.500 m, trobem una cruïlla de camins. El que va a la dreta és el que duu fins a l'altiplà de les Muses, però nosaltres continuarem recte perquè abans volem pujar als cims Skala i Skolios. Es tracta d'un camí ben fressat, dibuixat a la sorra de les roques erosionades i que puja constantment pel llom dels cims orientals fins a arribar a la carena que ens duu, igualment per un camí fàcil, fins a l'Skala (2.866 m). El seu principal atractiu és la magnífica visió que ofereix de l'escarpat vessant occidental del Mítikas, el punt més alt de l'Olimp, molt proper. De fet, des del cim surt una canal que en descens pronunciat i exposat va a trobar una de les rutes per pujar al Mítikas. Nosaltres continuem per la carena en suau i còmoda ascensió fins a arribar al cim Skolios (2.905 m), des d'on podrem gaudir d'una extraordinària panoràmica. El vessant oest del massís és abrupte, amb grans precipicis que il·lustren la idea d'abisme. Més enllà s'estenen muntanyes i planes que prenen colors ocres i daurats. Però pel vessant est, per on hem pujat, els desnivells són més suaus, i una àmplia conca davalla de la carena que formen els cims propers, erma, plena de rocs i terra, amb algun forat que exerceix de gelera natural. Voregem per l'altre extrem d'aquesta vall i mentre descendim amb calma comprovem com l'efecte de la llum intensa sobre els minerals rocosos configuren un paisatge captivador i un punt irreal.

El Mítikas, vist des del cim Skala (2.866 m).

Arribem a la cruïlla on havíem deixat el camí que cap a la dreta duu fins a l'àrea coneguda com Zonaria, un nou canvi de paisatge sorprenent. A mitja alçada entre els cims i el fons de la vall, la muntanya dibuixa uns plecs estratificats, unes línies paral·leles entre les roques que semblen dibuixades per una mà humana. Entremig d'aquests plecs el camí flanqueja durant un tram molt llarg, sense dificultat, però amb una timba ben pronunciada sobre la vall. El corriol passa per sota dels cims Mítikas i Stefani. A l'altre extrem s'arriba a un altre paratge singular: l'altiplà de les Muses. Un altiplà tranquil, amb tons verdosos de l'escassa vegetació que creix entre les roques, s'estén entre els cims i els precipicis que els separen de la vall. No costa gaire imaginar que les muses, en les seves estones ocioses, venien aquí a jeure, a contemplar el paisatge i compadir-se dels humans. Gairebé a l'altre extrem de l'altiplà hi ha el refugi Kakkalos, en honor al primer muntanyenc que va ascendir al Mítikas, on passarem la segona nit.

El refugi –també conegut com a refugi C– és de dimensions reduïdes, tot just una planta baixa on hi ha un petit menjador i al costat la cuina (d'on sortirà hores més tard un suculent i abundós sopar) i, a la planta de dalt, una única sala amb capacitat per a només 18 persones, per la qual cosa cal reservar sempre prèviament. L'espai és acollidor i gaudeix de les millors vistes de l'Stefani (2.909 m), una muntanya amb una forma excepcional. Es tracta d'una muralla de pedra compacta, coronada amb agulles rodones com els dits amables d'una mà. A la tarda aprofitarem per pujar fins a la muntanya del Profeta Elías (2.788 m) que, des del nostre altiplà sembla ben bé un turó, que assolim en una hora. El paisatge és commovedor amb la silueta de l'Stefani a la nostra dreta, i al davant els cingles i els barrancs que davallen fins a la mar Egea, que brilla amb la darrera llum de la tarda.

El vessant oest del massís és abrupte, amb grans precipicis que il·lustren la idea d'abisme

THINKSTOCK

TERCER DIA: ASCENSIÓ AL MÍTIKAS (2.918 m), PUNT CULMINANT DEL MASSÍS DE L'OLIMP

De matinada ens desperta un vent fortíssim que sembla rodejar i sacsejar amb violència el fràgil refugi. La fusta retruny i el neguit ens visita. Amb aquest vent serà del tot impossible ni tan sols intentar l'ascens. Teníem previst llevar-nos a les sis del matí, però ningú no aixeca les flassades. Els pocs que s'han aventurat a sortir als lavabos –que són fora de l'edificitornen desanimats. El guia surt també a mirar el panorama amb les primeres llums del dia i quan torna ens explica que els forts vents, de més de 100 km/h són freqüents al massís, però amb un somriure, ens assegura que amainaran. I és així. A les nou ens posem en marxa, en rigorosa filera per tornar a desfer el corriol que travessa els plecs de Zonaria.

Passem per sota de l'Stefani i continuem endavant, flanquejant els vessants, fins que arribem a un punt on el guia s'atura. Assenyala cap amunt, on es veu la muntanya vertical i on podem intuir una mena de xemeneia per la qual caldrà passar. És el famós corredor Louki, que a través d'una grimpada llarga i dreta ens durà tot just fins al cim del Mítikas. Sempre hi ha

Abans d'arribar al Mítikas trobem el llarg i dret corredor Louki.

TXEMA CASTIELLA

THINKSTOCK

La cúspide de l'Olimp.

preses on arrapar-se, però el corredor té dos perills. El primer és que la seva extrema verticalitat fa que qualsevol relliscada o pèrdua d'equilibri pugui tenir conseqüències fatals. L'altre és el risc que representa la caiguda de pedres, que per la mateixa verticalitat són una amenaça permanent. Per aquets motiu, és absolutament recomanable dur casc de muntanya per fer el corredor Louki. Fora d'això, l'ascensió, que va seguint unes marques de pintura vermella que ens aconsellen les millors opcions en cada pas, és palpitant, entretinguda, i permet descobrir un pas amb roques singulars, que obliga a anar d'un costat a l'altre. Són més de 300 m de desnivell, que cal fer a poc a poc i amb prudència, per la qual cosa es poden invertir prop de dues hores per completar-lo.

La recompensa és la cúspide de l'Olimp. Només unes roques irregulars i una bandera grega amb suport metàl·lic ens esperen al cim. Però la mitologia, la imaginació i el pes de la història confereixen a aquest lloc, aparentment senzill, una emoció sublim. La llum s'estén per sobre de les roques, del paisatge pedregós, de les valls boscoses que arriben fins al mar i tot —la llum, el mar i la brisa fresca que corre dalt del cim— sembla el mateix mar, sol i aire que van veure els déus i els homes a l'albada de la civilització. Compartim la felicitat del moment amb abraçades i alegries i ens regalem la lectura en veu alta d'un fragment que evoca la Grècia d'Homer, les epopeies de la Ilíada i les aventures de l'Odissea. Els déus, per descomptat, no hi són, però no ens costa gens admirar els homes que van bastir uns mites tan perdurables que ells mateixos van esdevenir déus creadors.

CADA LLEIXA ÉS UNA BALCONADA EXTRAORDINÀRIA DES D'ON ES VEU LA MAR EGEA JUST AL DAVANT, A TRES MIL METRES

El descens serà de nou pel corredor Louki. Ara caldrà extremar les precaucions, perquè aquests trajectes són més perillosos –i menys aptes per als que pateixen vertigen– a la baixada que a la pujada. Anem a poc a poc i finalment, alguns membres del grup opten per encordar-se, amb la qual cosa el descens serà més lent. És igual: cada lleixa on esperem és una balconada extraordinària des d'on es veu la mar Egea just al davant, a tres mil metres de

MERCHE VERA

Corriols aeris travessen el massís.

desnivell. Aquesta és la singularitat de l'Olimp: tot i les modestes alçades, poques muntanyes es mostren tan altives al costat mateix del mar.

Refarem el camí novament des de Zonaria fins al refugi Kakkalos on descansarem una mica, per sortir de nou fent una davallada pronunciada en direcció al refugi del primer dia. Travessem novament per sota dels cims olímpics, però deixant l'alta muntanya i anant a buscar un nivell inferior. El corriol, en descens pronunciat s'endinsa finalment en els boscos de coníferes. Mentre la tarda avança i l'aire es refreda, anem descobrint nous paratges del massís. Quan arribem al refugi, agraïm retrobar la terrassa, dutxar-nos i descansar una mica abans d'anar a dormir amb la primera fosca. El dia ha estat intens i estem cansats.

QUART DIA: REFUGI SPILIOS AGAPITOS – LITOCHORO

L'última jornada al massís de l'Olimp serà un recorregut integral pel barranc d'Epinees, que ens ocuparà ben bé set hores. Iniciarem el descens pel mateix camí pel qual vam arribar –la via E4–, però aquesta vegada, en comptes d'ajudar-nos amb els cotxes, baixarem directament fins a Litochoro. Es tracta d'un bon descens de 2.000 m de desnivell i 18 km de recorregut.

El primer tram, fins a Priònia, ja el coneixem. Al bosc ens creuem de nou amb un destacament de mules que transporten vitualles cap al refugi. Quan arribem a la zona del pàrquing, agafem el camí que baixa amagat per la dreta de la vall i iniciem un bonic i llarg recorregut de senderisme. Una de les primeres sorpreses serà trobar, en un racó envoltat d'arbres, un gorg profund amb dues cascades paral·leles que creen capritxosament el salt d'aigua. L'indret és tan captivador que, malgrat l'aigua gelada, el bany es fa obligatori. Més avall aquests banys estaran prohibits, perquè de la captació d'aquestes aigües en surt l'aigua de boca de Litochoro.

Més endavant, quan el desnivell es fa més suau, trobem el valuós monestir d'Agios Dionisiou, que té els seus orígens al segle x. Ha estat destruït i reconstruït diverses vegades, però durant la II Guerra Mundial els alemanys el van cremar, perquè servia de refugi als partisans, i va quedar abandonat. Avui dia, tot i les penúries que imposa la crisi, s'està rehabilitant i es

poden visitar el pati i algunes estances, amb frescos i mosaics.

El camí és un agradable corriol que recorre boscos de pins i més endavant d'alzines, que giravolta segons el curs del barranc, que travessa ponts de fusta per salvar els canvis de costat, que puja i baixa i que finalment arriba fins a un congost des del qual es pot veure el mar i Litochoro. Un llarg recorregut que, per si sol, esdevé una excursió absolutament recomanable per a qui vulgui conèixer la zona. L'arribada a Litochoro és final de trajecte. Des de la terrassa on dinem es veuen les roques blanques dels cims olímpics. Unes muntanyes belles com ho són la majoria de muntanyes. Però amb la coqueteria de saber-se escollides pels déus. Amb l'orgull de ser un mirall imaginari d'un passat imaginat.

TXEMA CASTIELLA

El petit menjador del refugi Kakkalos.

DADES PRÀCTIQUES

- Actualment hi ha connexió directa (dos vols setmanals) entre Girona i la ciutat de Tessalònica, amb la companyia Ryanair.
- Litochoro és a 90 km de Tessalònica. El poble té diversos hotels i pensions. És recomanable La Guesthouse Papanikolau (*www.xenonas-papanikolau.gr*), que ofereix confortables habitacions equipades amb bany, cuina i terrassa en una atmosfera tranquil·la.
- Refugi SpiliosAgapitos. Obert de maig a octubre (*zolotam@hol.gr*).
- Pàgina oficial del parc nacional de l'Olimp, on es poden trobar informacions d'interès general sobre el massís i la zona: *www.olimpusfd.gr*

ALBERT MARTÍNEZ

Volcans de Bali

Viatge al centre de l'univers

Text: **Glòria Pallarès**

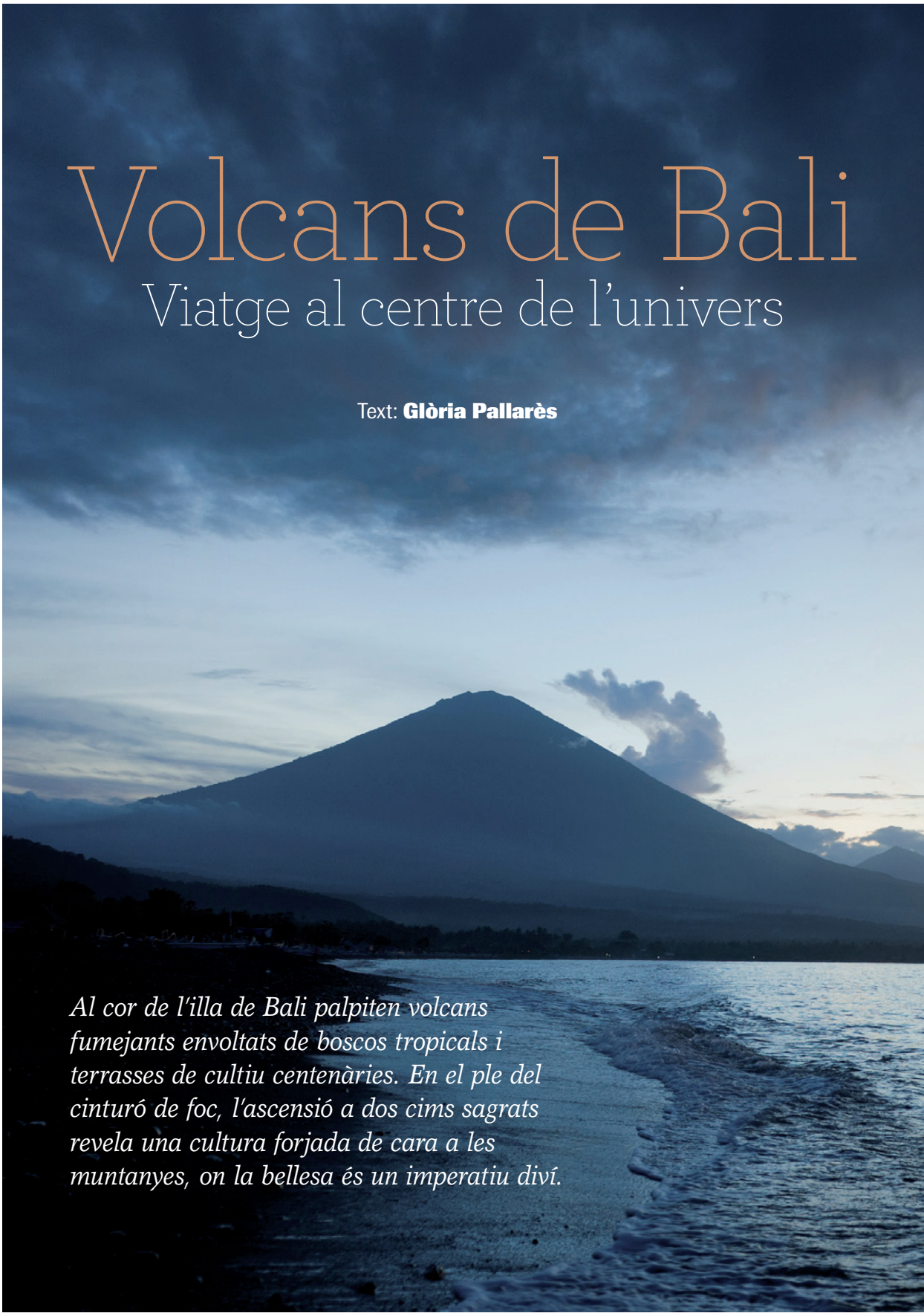

Al cor de l'illa de Bali palpiten volcans fumejants envoltats de boscos tropicals i terrasses de cultiu centenàries. En el ple del cinturó de foc, l'ascensió a dos cims sagrats revela una cultura forjada de cara a les muntanyes, on la bellesa és un imperatiu diví.

Bali és una illa i província d'Indonèsia, la més occidental de les illes Petites de la Sonda. És situada en una cadena d'illes, amb Java a l'oest, de la qual està separada per l'estret de Bali, i Lombok a l'est, separada per l'estret del mateix nom. I al nord, la mar de Bali la separa de les illes Kangean; al sud està banyada per l'oceà Índic.

En general, Bali és un illa muntanyosa, que culmina en el volcà Agung (3.142 m). L'últim cop que va entrar en erupció fou el 1963. Aquests cimals contrasten al sud de l'illa, que presenta una extensa planura. Un altre volcà actiu és el Batur (1.717 m), l'erupció del qual va produir una catàstrofe de dimensions colossals... ¡fa cosa de 30.000 anys!

Aquest article us proposa, doncs, dues ascensions volcàniques: a l'Agung i al Batur. El primer supera els tres mil metres, i el segon no arriba als dos mil; però tots dos cims desperten l'interès de qualsevol excursionista:

–*Bali ini indah*– diu somrient un camperol. Bali és bonic. Quanta raó.

El volcà Agung des de la platja de Jemeluk a Amed.

THINKSTOCK

EL VOLCÀ AGUNG, LA MUNTANYA MÉS ALTA DE BALI

Itinerari: ascensió nocturna, ruta no circular amb inici i final al temple de Pasar Agung.
Temps de camí: 7 h 30 min.
Dificultat: mitjana-alta.
Desnivell: +1.400 m/-1.400 m.

Són les dues de la matinada al temple balinès de Pasar Agung. Els tres guies s'agenollen i dipositen a terra safates de fulla de palma amb flors de plumèria i de buguenvíl·lia, fulles de bètel i galetes d'arròs. Purifiquen les ofrenes amb aigua sagrada i el fum de l'encens s'emporta els seus mantres cel amunt.

–Hem demanat protecció perquè el que fem avui no és un cim– diu Gede amb solemnitat. És el centre de l'univers.

L'Agung és la muntanya més alta de Bali (3.142 m), part del cinturó del Pacífic i un dels 127 volcans actius d'Indonèsia. Per als cinc milions de balinesos, que practiquen l'hinduisme al cor del país amb més musulmans del món, també és un fragment de la mítica muntanya Meru: l'eix del cosmos, el regne dels déus i la llar dels ancestres.

EL CINTURÓ DEL PACÍFIC

El cinturó de foc del Pacífic, també anomenat *cinturó del Pacífic* o, simplement, *cinturó de foc*, és una franja d'activitat volcànica que voreja l'oceà Pacífic. Es tracta d'un conjunt de volcans, epicentres sísmics i límits de plaques tectòniques en forma de ferradura, que recorren els marges del Pacífic al llarg de 40.000 km, resseguint cadenes d'illes com l'arxipèlag indonesi. En total, un rosari de 452 volcans s'estén des de la punta d'Amèrica del Sud cap a la costa nordamericana, i passa per l'estret de Bering abans de baixar pel Japó i Nova Zelanda.

Els volcans d'Indonèsia estan en zones de subducció de plaques, on la més pesada passa per sota de la més lleugera. Aquests són els volcans més freqüents i els més perillosos, perquè la gran quantitat de vapor que acompanya la lava causa erupcions tan explosives com la del Krakatoa, que el 1883 va expulsar roques a 80 km d'alçada i va destruir l'illa on s'ubicava.

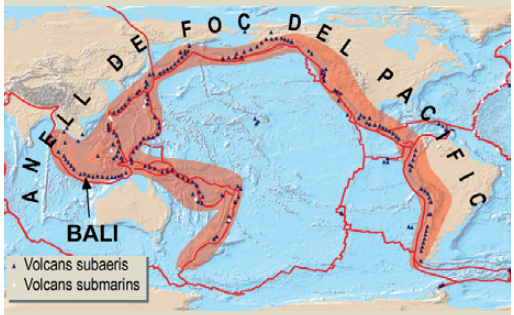

Deïtats hindús cobertes amb teles protectores al cim de l'Agung.

GLÒRIA PALLARÈS

GLÒRIA PALLARÈS

Descens pel pendent de roca de l'Agung, amb el bosc tropical als peus del volcà.

Un corriol pelat i desfigurat per arrels centenàries s'enfila entre orquídies i falgueres arborescents. Els macacos i les àligues estan a recer. L'olor de molsa i els sons d'insectes tropicals omplen la nit, fins que la sortida del bosc deixa al descobert la Via Làctia i una fila vertical de frontals. Es fa un gran silenci.

–A partir d'ara és tot així: un paisatge lunar de roca blanca– anuncia Gede, estenent la mà per tocar la pedra.

La destinació final d'aquesta ruta és el cim menor de l'Agung, a 2.863 m. La inclinació obliga a utilitzar mans i peus per grimpar per les parets, franquejar passos exposats i progressar per una superfície irregular plena de sots i protuberàncies. El terreny és sòlid, però la grava el fa relliscós, i les ratxes de vent obliguen a parar la marxa una vegada i una altra. Es puja recte amunt, sense fer ziga-zaga. Al cim, els guies distribueixen pastissets de coco i te calent mentre esperem la sortida del sol. El volcà sulfurós Rinjani, a l'illa de Lombok, es perfila a l'horitzó. Entre les dues illes hi ha un estret de 13 km de profunditat, on el naturalista Alfred Russell Wallace va traçar el 1859 la frontera entre la fauna asiàtica i l'australiana. Un trenc descomunal que coincideix amb el límit d'una placa tectònica i que ha frenat la migració d'aus i mamífers d'una banda a l'altra.

Sortida del sol al segon cim de l'Agung, amb el volcà Rinjani de l'illa de Lombok a l'horitzó.

Figures de dracs mitològics, déus i dimonis guardians reben ofrenes de flors i encens en senyal de gratitud. Instal·lades a l'abisme d'un cràter negre i ataronjat, recorden al visitant que és al melic del món.

Tots els pobles i els temples de Bali (n'hi ha més de 10.000 de públics i centenars de milers de familiars) estan orientats a l'Agung, i moltes persones dormen amb el cap en direcció de la muntanya. La cultura de Bali s'ha forjat replegada a l'interior. A diferència d'altres tradicions illenques, ha donat l'esquena al mar com a domini dels esperits malèfics i de tota mena de desgràcies, des de tsunamis fins a invasions. La darrera, la dels holandesos, que no en van reconèixer la independència fins al 1949.

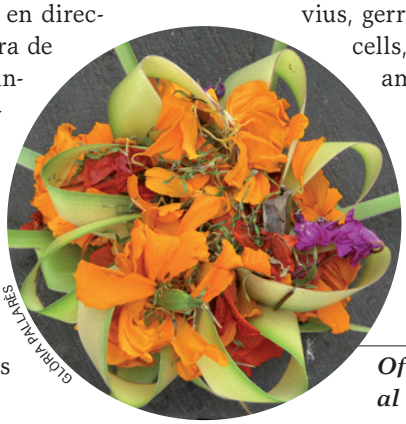

GLÒRIA PALLARÈS

Ofrena per als esperits al temple mare Besakih.

Els balinesos expressen la seva devoció pujant a la muntanya amb motiu de rituals i festivitats. Porten la indumentària tradicional, preceptiva per entrar als santuaris i per a les cerimònies religioses. El sarong, la tela estampada que s'enrotllen a la cintura, amb l'ajuda d'un tros de roba, els obliga a caminar a poc a poc i amb elegància.

–El sarong vol diferenciar l'home del mico, afirma Dondy, un altre guia.

Ja de dia, els fidels enfilen el mateix camí que el grup ha fet durant la nit carregats d'ànecs vius, gerres d'aigua i encens. Amb farcells, cistells i motxilles. Calçats amb vambes i xancletes.

–Potser aquest any no arribarem a dalt, lamenta un balinès acompanyat de la dona que es plany de la seva edat.

El que no els preocupa és l'equipament. Van descalços.

THINKSTOCK

ASCENSIÓ AL MONT BATUR

Itinerari: ascensió nocturna des de Bukit Mentik i descens en direcció a Kedisan.
Temps de camí: 5 h.
Dificultat: mitjana.
Desnivell: +850 m/-830 m.

Als flancs de l'Agung hi ha el temple mare Besakih, integrat per una vintena de santuaris. Es va salvar de la lava per una qüestió de pocs metres fa 50 anys, quan el volcà va entrar en erupció durant el ritual exorcista per excel·lència –la purificació del cosmos– i en plena turbulència política a Indonèsia, sota la dictadura de Sukarno. L'any de les catàstrofes, tal com resumeix el guia de muntanya Ketut referint-se al 1963. L'Agung va vomitar fang i lava fins al mar. Va escopir materials a 10 km d'al-

Un camperol treballa a les terrasses d'arròs a prop de Tirtagangga.

GLÒRIA PALLARÈS

çada, i va engolir pobles i carreteres, deixant 100.000 persones sense casa. En va matar quasi 2.000, i els supervivents van veure com les cendres cobrien tota l'illa, arrasant els cultius i sembrant la fam.

En l'any de les desgràcies també va explotar el Batur (1.717 m), el volcà més actiu de l'illa. El con ennegrit està al bell mig de dues calderes concèntriques. S'aixeca entre camps de lava, cultius de pebrots i el Danau Batur, el llac volcànic més gran de Bali. De lluny, ningú diria que ha protagonitzat 20 erupcions en els últims dos segles, la darrera el 1994.

L'ascensió no té cap dificultat tècnica, però el volcà no entrega el cim tan fàcilment. La caminada parteix de Bukit Mentik, al fons de la caldera, just abans que comencin a cantar els galls.

– Avui els hem despertat nosaltres a ells, exclama triomfant un francès a les 2:30 de la matinada, fart dels gossos i galls que s'esgargamellen nit i dia.

THINKSTOCK

El primer tram serpenteja entre minerals brillants i dunes de cendra, amb una primera capa endurida que cruix a cada pas. Al cap d'una hora, la cosa es complica: cal obrir traça a través de 30 cm de pols volcànica i en un terreny molt escarpat. La llum del frontal es reflecteix en els núvols de cendra. No es veu res. De sobte, una bufetada humida i calenta trenca el fred de la nit.

Les fumaroles couen una dotzena d'ous en mitja hora. Només cal enterrar-los sota terra

GLÒRIA PALLARÈS

Llindar del cràter del Batur.

Llac Batur. Al fons a l'esquerra s'aixeca la silueta del Batur.

dins una bossa de plàstic i ajeure's vigilant de no cremar-se, perquè unes roques són càlides i altres ardents. Els guies els reparteixen amb unes mans aspres de grimpar pel Batur i de palejar sorra volcànica, que venen a la construcció.

Al cim, la sortida del sol, cants devocionals i famílies de macacos que surten d'entre les columnes de vapor per menjar-se les flors de les ofrenes. El grup recorre el perímetre del cràter, avançant amb mans i peus en trams de fins a 40 cm d'amplada. En un vessant, la panoràmica de boscos esclarissats i teulades de llauna. A l'altra, la boca fumejant del volcà.

AL CIM, LA SORTIDA DEL SOL, CANTS DEVOCIONALS I FAMÍLIES DE MACACOS QUE SURTEN D'ENTRE LES COLUMNES DE VAPOR PER MENJAR-SE LES FLORS DE LES OFRENES

L'ascensió pel cantó oest és poc coneguda i es fa en total solitud. La baixada pel vessant est, cap a Kedisan, és una altra història. Japonesos amb texans estrets i calçat urbà intenten pujar a ple sol a través de rampes de cendra i camps de pedres volcàniques. Els que arribin a dalt tenen premi: vistes al llac i una barraqueta especialitzada en cervesa Bintang i arròs fregit.

EXUBERÀNCIA TROPICAL

La cultura balinesa, comunitària i agrícola, ha madurat sota l'esguard mortífer dels volcans i els vilatans els dediquen un *suksma*, que vol dir gràcies, almenys dos cops al dia.

Terrasses d'arròs centenàries s'estenen al peu dels colossos, flanquejades per cocoters, plantes de cacau i cafè. Per boscos de bambús gegants i banians d'arrels aèries, que calen 18 persones per encerclar-los. Per plantes que a Europa decoren les porteries i que aquí tenen l'alçada d'arbres. Als camps inundats hi neden gambes i peixos, i els arrossars són el lloc predilecte d'algunes serps.

Al cor tropical de l'illa quasi tot es menja. «Les espècies ens van portar els àrabs, els britànics i els holandesos», ens explica un pagès esdentegat a prop de Blimbing, mostrant nous moscades i el clau d'olor que perfuma el camí. Tot creix de manera espontània: anacards, papaies, fruita de la passió, jaques o fruits de l'arbre del pa, recoberts de punxes i de la mida d'un meló.

La bellesa, a Bali, és un imperatiu diví. Les danses, la roba, la música, el menjar, les ofrenes, l'arquitectura: tot ha de ser estètic a la vista dels déus i dels homes. Cada acte busca l'harmonia entre els esperits, les persones i la natura. L'equilibri entre el món espiritual i el físic. Per això, un balinès no entendria que després d'haver-se esgarrinxat entre volcans, rodolat per gorges salvatges i espantat aranyes de la mida d'una poma, el viatger no ho compensés submergint-se a les aigües termals de Toya Bungkah, als peus del Batur, o als banys reials de Tirtagangga, a prop de l'Agung, entre esgarips d'ocells tropicals.

–Bali ini indah- diu somrient un camperol. Bali és bonic. Quanta raó.

GLÒRIA PALLARÈS

GLÒRIA PALLARÈS

Guia local al segon cim de l'Agung (2.863 m).

BALI: INFORMACIONS PRÀCTIQUES

Guies: Els guies per anar a l'Agung i el Batur es contracten fàcilment a través dels allotjaments de la zona i a l'Associació de Guies de Trekking del Mont Batur, amb oficina a Toya Bungkah; cobren unes 450.000 rupies per persona.

Quan hi podem anar: Cal anar-hi durant l'estació seca, d'abril a octubre. Durant els mesos més plujosos, entre novembre i març, no és aconsellable pujar als volcans; els arrossars i les gorges es tornen molt rellisCosos. La temporada alta és de juny a setembre (sobretot els mesos de juliol i agost), i de desembre a gener (per Nadal).

Clima: El clima és tropical, amb una temperatura mitjana de 27ºC a la costa i de 22ºC a les regions més elevades de l'interior durant el dia; uns 5ºC menys a la nit. La humitat oscil·la entre el 75% a l'estació seca i el 90% a la humida.

Visat: S'obté a l'aeroport de Denpasar al arribar. Cal pagar 25 $ en efectiu i en bitllets nous i que no estiguin arrugats.

Moneda: Un euro equival a unes 16.200 rupies indonèsies a 15 de juny de 2014. Bitllets d'euro que no estiguin arrugats es poden canviar a l'aeroport o en llocs de canvi oficials a les principals ciutats.

Descens per una gorja coberta de vegetació tropical a l'entorn de Blimbing.

ALBERT MARTÍNEZ

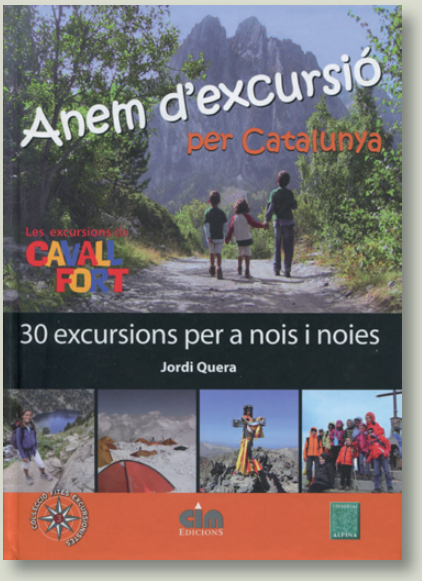

Excursionisme per a nois i noies

Aquest llibre és molt més que una guia per iniciar-se en l'excursionisme. Primerament, l'obra comença amb l'apartat didàctic «Com anar d'excursió», recomanat de llegir amb calma, amb els més petits, per alliçonar-los en la història de les muntanyes i de l'excursionisme català. Aquesta dissertació es complementa, a més a més, amb el que podríem anomenar un manual pràctic per als infants, amb l'objectiu de fer-los conèixer i respectar la muntanya, des de la fauna, la vegetació i la geologia fins a la geografia i l'aspecte físic del paisatge. També explica què cal fer per orientar-se i entendre els mapes, o fins i tot, com podem fer-nos la motxilla amb les coses necessàries... com hem de caminar i com es reconeixen els diferents senders senyalitzats que hi ha a la muntanya.

La segona part convida a joves i grans a anar d'excursió. Aquesta part està formada per la ressenya de 30 excursions arreu de Catalunya, començant pel castell d'Eramprunyà i acabant al Pedraforca, itineraris que Jordi Quera ha escollit d'entre tots els que ha anat publicant a la revista *Cavall Fort* els darrers quinze anys. Cada excursió comença amb una breu introducció de l'indret i les indicacions per arribar-hi, una fitxa de l'activitat i un apunt històric; a continuació ve la descripció de la ruta i el temps de camí, per acabar amb una interessant anècdota excursionista. Cada capítol està il·lustrat amb fotografies actuals i mapes de l'Alpina que dibuixen els itineraris.

Aquestes excursions s'organitzen en un ordre de dificultat de menor a major grau, amb l'objectiu d'anar comprovant com els petits excursionistes van progressant de mica en mica en les seves excursions, al mateix temps que amplien els coneixements tècnics, geogràfics o històrics.

Anem d'excursió per Catalunya. 30 excursions per a nois i noies
Jordi Quera
Barcelona: Cim Edicions / Editorial Alpina, febrer 2014
[Col·lecció Fites Excursionistes]

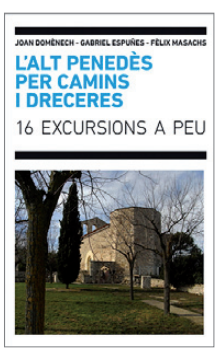

16 excursions per l'Alt Penedès

Per conèixer el medi físic, la història i el paisatge de la comarca i les serralades del Litoral i Prelitoral.

L'Alt Penedès per camins i dreceres. 16 excursions a peu
Joan Domènech, Gabriel Espuñes, Fèlix Masachs
Vilafranca del Penedès: Andana, abril 2014

Escalada esportiva a Menorca

Guia d'escalada amb informació rigorosa i fiable adreçada als escaladors. Ressenya de les vies damunt de les fotografies.

Menorca. Escalada deportiva / Sport climbing
Germán Kunusch
Madrid: Ediciones Desnivel (2a ed.), juny 2014

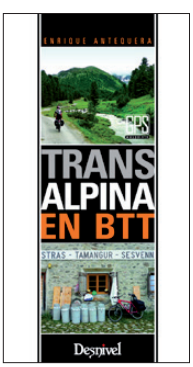

La Transalpina amb BTT

Per als aficionats a la bicicleta, aquesta és la millor guia per travessar els Alps de nord a sud per la ruta per excel·lència del cicloturisme europeu.

Transalpina en BTT
Enrique Antequera
Madrid: Ediciones Desnivel, juny 2014

Les vies ferrades dels Pirineus

Guia on es ressenyen 42 vies ferrades amb fitxes tècniques i descripció de la via, acompanyat de mapa i fotografia, als Pirineus de les dues vessants.

Vías ferratas de los Pirineos.
Bruno Mateo
Barcelona: Lectio Ediciones, juny 2014

Mitologia de la bruixeria catalana

Aquest llibre recull la significació que ha tingut, i que encara té, la bruixeria a Catalunya. Descobrirem les relacions amb la mitologia, la literatura, les creences i la religió. A part de conèixer la màgia i els encanteris de les bruixes, passejarem pels gorgs i coves que freqüentaven, com el famós gorg Negre del Montseny. També es poden conèixer com eren les caceres de bruixes i el *autos de fe* que les enviaven a la forca o a la foguera, els encanteris que conjuraven per enamorar o el poder de la pinta, el mirall i l'escombra voladora.

Les bruixes són uns personatges fantàstics prou importants en la cultura popular, provinents del món de la màgia, els encanteris i les supersticions. Són ben presents en les llegendes associades al paisatge, a la terra, també en la literatura i en l'imaginari col·lectiu. *Les bruixes es pentinen* és una obra il·lustrada amb gravats i pintures antics i amb fotografies modernes, però essencialment és un conjunt de textos molt ben documentats i discursius sobre el món de les bruixes, des del mateix origen del mot fins a les bruixes en la literatura catalana, passant per l'art i els oficis de les bruixes o la Santa Inquisició.

Els autors, el pedagog i escriptor Joan Soler, i la filòloga Roser Pubill, ens diuen a l'inici de la seva obra:

«La bruixeria és un tema desconegut o mal conegut, ignorat però no oblidat. I es comprèn que així sigui. Per la clandestinitat en què s'ha mogut, per la persecució a què ha estat sotmesa i per la por, i alhora l'atracció, que ha provocat (...) Perquè indiscutiblement, ahir i avui, la creença en les bruixes és una de les branques més importants i punyents del nostre folklore.»

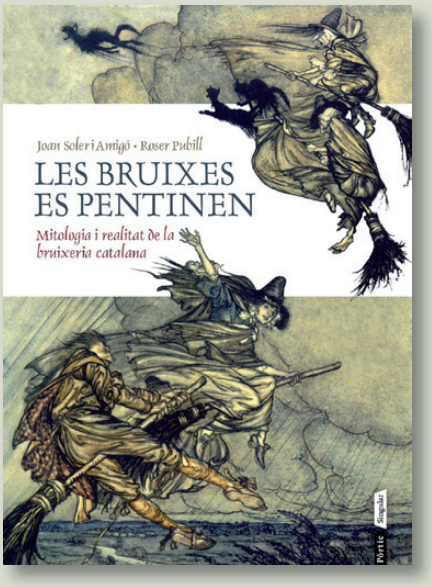

Les bruixes es pentinen. Mitologia i realitat de la bruixeria catalana
Joan Soler i Amigó / Roser Pubill
Barcelona: Raval Edicions SLU, Pòrtic, juny 2014
[Pòrtic Singular]

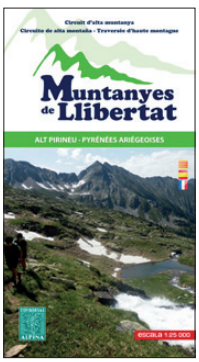

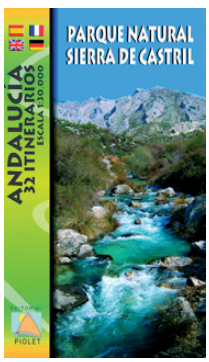

Un llibre per a viatgeres

Un manual escrit per dones viatgeres ple de consells pràctics adreçats a dones que volen descobrir món i viatjar amb seguretat i confiança.

Viajeras
Diverses autores
Madrid: La editorial viajera, abril 2014

Novetats cartogràfiques

Mont Editorial ha tret el mapa excursionista de Vic i el seu entorn amb recorreguts de senderisme i BTT, i amb informacions sobre patrimoni arqueològic i arquitectònic, coves i avencs, etc. L'Alpina ens aporta un circuit d'alta muntanya a cavall del parc natural de l'Alt Pirineu i l'Arieja. Piolet cartografia el parc natural de la Sierra de Castril, al nord de la província de Granada, d'un espectacular relleu calcari.

Vic i el seu entorn
Vic: Monteditorial, abril 2014. Escala: 1:25.000

Muntanyes de Llibertat
Granollers: Editorial Alpina, juny 2014. Escala: 1:25.000

Parque Natural Sierra de Castril
Barcelona: Editorial Piolet, maig 2014. Escala: 1:30.000

ANTÀRTIDA

TERRA DE LA REINA MAUD. SERRALADA FENRISKJEFTEN
Ulvetanna (2.931 m)
Nova via
En la crònica de la revista *Muntanya* 904 fèiem referència a la primera de l'aresta nord-est d'aquesta formidable agulla. Ara hi tornem per ressenyar la de l'aresta sud, aquests darrers anys intentada sense èxit per diverses expedicions i finalment aconseguida per l'anglès A. Kirkpatrick i els noruecs J. Langseth i A. Gamme. També els acompanyen els saltadors base K. Eide i E. Fadnes i la càmera I. Jakobsen. 12 dies preparant l'itinerari i atac final de 36 hores entre ascens i descens. Una ascensió seriosa, malgrat la utilització de cordes fixes, tant per la dificultat tècnica com per l'entorn particularment extrem on es desenvolupa. Cim el 3 de febrer de 2014.

A. KIRKPATRICK

Vessant sud del Ulvetanna, a l'Antàrtida.

AMÈRICA DEL NORD

ALASKA RANGE
Pyramid Peak
Nova via
Un equip francoespanyol (vegeu *Muntanya* 903, amb motiu de la pilastra SE del Cerro Murallón) format per Lise Biglione, Jeremy Stagnetto, Jérôme Sullivan i Pedro Díaz, obren ***Odyssey*** (M7, 6b, A1,90º / 1.100 m de recorregut) sobre la cara oest d'aquesta muntanyota, inescalada encara. Itinerari amb 18 llargs molt difícils sobre terreny mixt i una aresta final més fàcil de 300 m. Ascensió en estil alpí, amb tres bivacs a la paret i descens en nou ràpels per la cara NO fins a desembocar en una canal fàcil que torna a la glacera. Les Revelation Mountains, un dels cinc massissos de les Alaska Range, és un lloc particularment aïllat i, no cal dir-ho, amb l'habitual clima rigorós d'aquestes latituds. Finals d'abril del 2014.

JÉRÔME SULLIVAN

Odyssey, el primer itinerari que porta al cim del Pyramid Peak.

Uns dies abans la mateixa colla obre ***The Lliad*** (TD / 900 m de recorregut) a la cara est d'un cim que ells bategen com a *Mount Boucansaud*, a la mateixa conca de la glacera Revelation, una estètica xemeneia glaçada que sense ser extrema sembla molt atractiva. 20 hores anada i tornada del base.

Mount Johnson
Nova via
Formidable obertura a la cara nord d'aquest cim situat a la conca de Ruth Gorge. Una suma de dificultat, compromís, estètica de la muntanya i de l'itinerari en si. La via es desenvolupa per una subtil successió de crostes de glaç sobre la roca, de difícil o nul·la possibilitat de protecció, en alguns trams ni per establir-hi reunions, i la signen els nord-americans Ryan Jennings i Kevin Cooper. ***Stairway to Heaven*** (A1,M6,WI4,AI5^{+} / 1.200 m de recorregut). Tres jornades a la paret, prèvia preparació dels primers llargs, cim la matinada del quart dia i descens per l'aresta sud. Material abandonat: 1 pitó. De l'1 al 4 de maig del 2014.

CARL BATTREALL

Gel fi sobre roca a la cara nord del Mount Johnson. La imatge parla per si sola...

HIMÀLAIA

SIKKIM

Kangchenjunga (8.595 m)

Repeticions destacades

L'espanyol Carlos Soria, de 75 anys, fa cim per la via normal i suma el seu onzè vuit mil. L'acompanyen els xerpes Muktu, Barbu, Pasang i Jombu. Una mostra increïble de força i motivació. 18 de maig del 2014.

Un dia després, el conegut himalaista rus Denis Urubko assoleix el cim per la ***Britànica*** del 79, sol des del campament IV (7.650 m). Els seus companys Txikon, Bielecki i Sinev ho havien intentat el dia anterior des del mateix campament, però fan mitja volta a 250 m del punt més alt.

MAHALUNGUR HIMAL

Cho Oyu (8.153 m)

Repetició destacada

El català Ferran Latorre i l'iranià Azim Ghychizaz protagonitzen una ascensió ràpida a la via normal en 30 h anada i tornada del campament base, 20 en l'ascens, i només 12 dies després de la seva arribada. Es tracta del novè vuit mil de Latorre. 26 de setembre del 2013.

EN JOSEP SÁNCHEZ ENS HA DEIXAT

Hem de lamentar la mort de Josep Sánchez. Una malaltia ha acabat per llevar-li la vida. Nascut l'any 1946 a Barcelona, des de ben jove va destacar en el món de l'escalada, especialment en obertures de vies en parets emblemàtiques de la nostra geografia i que en alguns casos han esdevingut grans clàssiques: *Esperó Central* del Calderer, *Esperó NE* del serrat del Moro, *Sánchez-Martínez* del serrat de les Onze, *Sánchez-Gil* de la Roca Narieda, etc. També comptava amb realitzacions en el terreny de l'alpinisme, amb alguna hivernal a Pirineus, diverses clàssiques al massís del Mont Blanc, una expedició al Kenya, on junt amb Àlex Alom, va repetir l'*Adams-Chamber* de la punta Batian.

ELSVISAS.BLOGSPOT

PIRINEUS

ARIEJA

Malh de Bolard (2.752 m)

Nova via

El feréstec Bolard compta amb un nou itinerari, en aquest cas a l'extrem oriental de la cara nord-est. Es tracta d'un corredor evident amb una entrada que admet altres possibilitats i una sortida que cerca el menys difícil, però que alhora constitueix el més exigent. Ascensió d'una certa envergadura, aïllada, sostinguda, amb un desnivell important i la necessitat de transportar el material de bivac perquè l'accés i el descens no coincideixen. Plans còmodes per bivaquejar a les cotes 1.426 (al mateix camí) i 1.721 (una mica a l'esquerra de l'eix de pujada). Atesa l'orientació del vessant, el sol entra aviat, J. Llanes i J. Jover, habituals de l'Arieja nevat, són els autors d'aquesta línia, que anomenen ***El Menjaherbes*** (D sup / 600 m de desnivell). De material, es recomana algun pitó pla i tascons. Feta el 4 de maig d'enguany. Trobarem més informació de la paret i la zona a la crònica alpina de *Muntanya* 900, però l'accés és per La Pucelle, accessible per Saint Girons i Lascoux. Cal seguir un bon camí fins a la cabana de Grauillès i continuar per un altre, poc marcat, que remunta entre els torrents Bularlo i Bularède, amb tendència a aquests darrer, que creuem al sortir del bosc (cota 1.550). La resta és evident. Inici de la canal a cota 2.000. Amb material de bivac, cal comptar unes 4 h. El descens es fa per les pendents del vessant sud-oest (40/45º), fins a la cota 2.300, i travessant al sud-est fins al port d'Orla, que permet tornar a la vall de l'accés.

***Extrem oriental de la nord-est del Bolard amb el traçat de* El Menjaherbes.**

JOAN JOVER

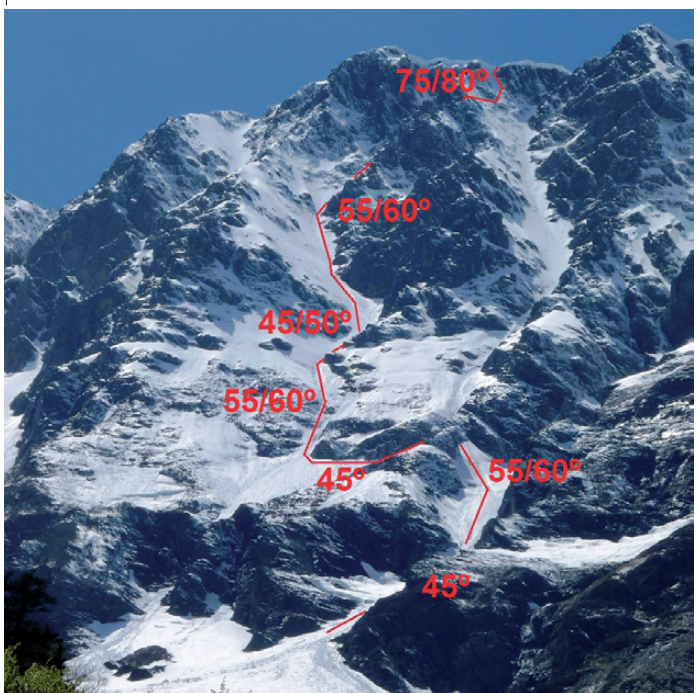

TRAGÈDIA A L'EVEREST

Aquesta passada primavera un gran allau ha causat la mort a setze xerpes. El despreniment ha afectat la cascada de glaç del Khumbu, quan les víctimes es trobaven equipant el pas, com és habitual aquests darrers anys. Després de la catàstrofe, totes les expedicions del vessant nepalès es retiren.

Vies noves a Terol i al Prepirineu català

Una escapada cap al Maestrat sempre garanteix una màgia i solitud inusual, comparat amb la resta de principals escoles molt més sol·licitades i atapeïdes de personal. A més, les peculiars formacions rocoses escampades per Terol són tot un regal per a la imaginació, perquè difereixen bastant del que estem acostumats habitualment. Indrets ben coneguts com l'Órgano de Montoro o les roques del Masmut són destins obligats dintre el circuit nacional de grans clàssiques, i les seves cèlebres escalades un objectius imprescindibles en tota selecció literària. A hores d'ara, els comptats escaladors locals que han aparegut discretament per aquestes terres pentinen l'espai disponible fent gala del seu bon afer, malgrat estar tot l'essencial conquerit ja fa molt temps per la curiositat dels forans bàsicament catalans. De totes formes, de roca n'hi ha per donar llarga satisfacció als terolencs, ja que la distància sempre serà un entrebanc decisiu per al gruix d'oberturistes establerts a les grans ciutats. El que queda més a prop ja ho tenim ben amortitzat, o bé marginat pel seu dubtós rocam, tal com passa amb la serra del Cadí, on molt de tant en tant floreix algun itinerari gràcies a la passió dels més aventurers, i sobretot a l'arrogància de moltes línies encara verges. Com sempre, a l'entranyable Pedraforca s'hi sumen noves propostes que engrandeixen un patrimoni cada cop més consistent, com l'última guia d'escalades apareguda recentment, per deixar clar i ordenat un terreny conegut de tota la vida, però que en els darrers anys ha donat un salt important en qualitat i quantitat.

TEROL

Una de las meravelles geològiques més pintoresques de la península Ibèrica és sens dubte l'Órgano de Montoro, l'escenari rocós més significatiu del riu Guadalop, al nord del Maestrat. Malgrat la seva formació de profitosos plecs, obrir vies a l'Órgano no és una tasca fàcil, les més eloqüents ja s'han pujat (unes 30), i el que queda, o és poc atractiu o massa complicat. Els bons ulls de Diego Miralles *Mija*, José Vedri i J. Ramon Mampel encerten una atrevida línia per l'exterior de la punta Bellatrix, via ***Alma de animal*** (23-10-12), on amb tant sols 16 expansions enllesteixen una contrada força monolítica i exigent gràcies a unes poques fissures que surten al pas. Escalada semiequipada amb parabolts i claus sobre bona roca, on destaquen tres tirades en lliure fins a 6b$^+$ i una d'artificial pràcticament muntada per guanyar la R3. Per a properes repeticions cal dur el joc de tascons, aliens i camalots fins al nº4. A la R0 s'hi pot accedir tant per l'esquerra com per la dreta (més fàcil). Descens per la veïna via ***Pretext*** amb un ràpel de 50 m i un altre de 60 m fins al terra.

Prop de l'Órgano de Montoro anant direcció a Pitarque, i tot just a l'alçada del túnel de la carretera, apareix a l'altra banda del riu la paret de Pitarquejo amb las seves dues agulles característiques a mà dreta. El mateix Mija amb David Roda inauguren la paret amb la via ***Manta de flors*** (3-4-13) i un any més tard amb Germà Gil afegeix ***La ciudad no es para mí*** (14-4-14), dues llamineres alternatives aprofitant el més cridaner d'una contrada orientada al NW a tenir molt en compte per eludir la calor fins a la tarda. L'únic entrebanc serà arribar-hi, ja que s'ha de creuar el riu pel lloc més adient a l'alçada del túnel, o bé molt més endavant donant un tomb més

TEROL
ÓRGANO DE MONTORO
Alma de animal (140 m, 6b$^+$/A1)

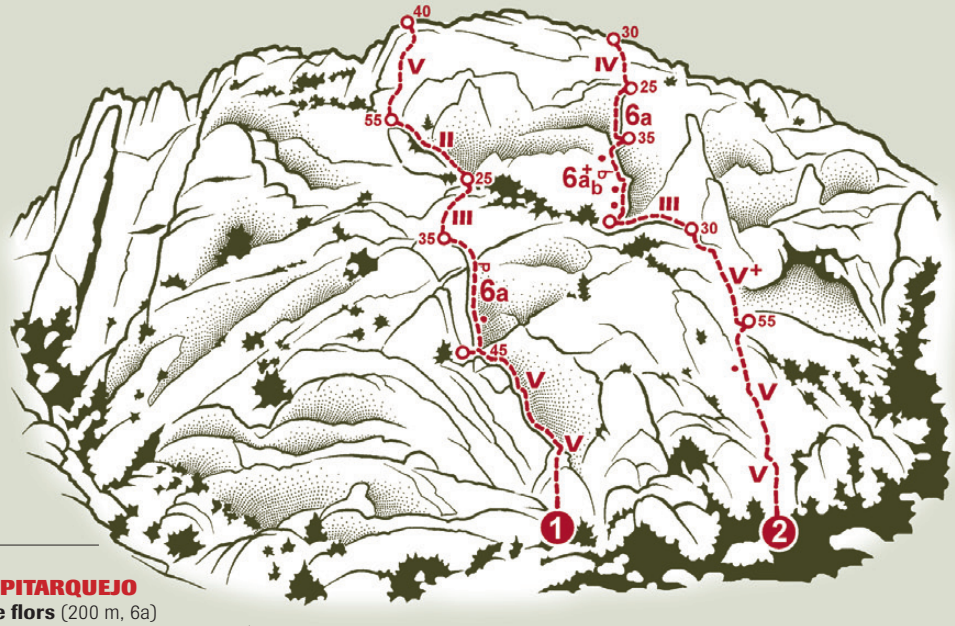

TEROL
PARET DE PITARQUEJO
1. Manta de flors (200 m, 6a)
2. La ciudad no es para mí (200 m, 6a^{+})

considerable, tot dependrà del cabal d'aigua existent. Cal portar el joc de tascons, cordinos per ponts de roca i el joc de camalots fins al nº4 per les dues vies. Descens per darrera travessant el bosc en direcció W, fins a situar-se entre les dues agulles de Pitarquejo i davallar per la canal fins que localitzem la instal·lació d'un ràpel d'uns 30 m per arribar al peu de la muralla.

A les roques del Masmut i immediatament a la dreta de la via ***Picotasso***, Remi Brescó i A. Ballart inauguren la via ***Tasso&pico*** (2-6-14), una clara alternativa a la primera per la seva bellesa i major dificultat, amb tots els arguments per proclamar-se candidata a l'èxit. Escalada semiequipada amb parabolts i alguns claus, on seran útils els aliens (semàfor) i els camalots fins al nº2, amb una dificultat màxima obligada de 6a^{+}. Destaca un tercer llarg de pel·lícula, que per si sol ja val la visita, gràcies a l'exquisida formació d'un rocam extraordinari. La resta de la via presenta tota la varietat de passatges que la fan del tot recomanable. Inici en el mateix punt on comença la canal de la via ***Casquetes***, per una placa en diagonal a l'esquerra en direcció al peu del marcat diedre del qual sols utilitzarem els trams més assequibles a priori. La darrera tirada enllaça amb l'últim ressalt de la ***Picotasso***. En cap moment es tracta d'un itinerari d'oferta generosament equipat, s'ha d'escalar. Per arrodonir la jugada cal esmentar l'existència d'un descens molt favorable per aquest cas, tot just per la gran canal situada a l'esquerra de la ***Picotasso***, amb tan sols un ràpel de 50 m (parabolt) i un altra de 20 m (arbre) que es pot desgrimpar perfectament per l'eix de la canal, en tot moment neta i transitable fins al peu de via.

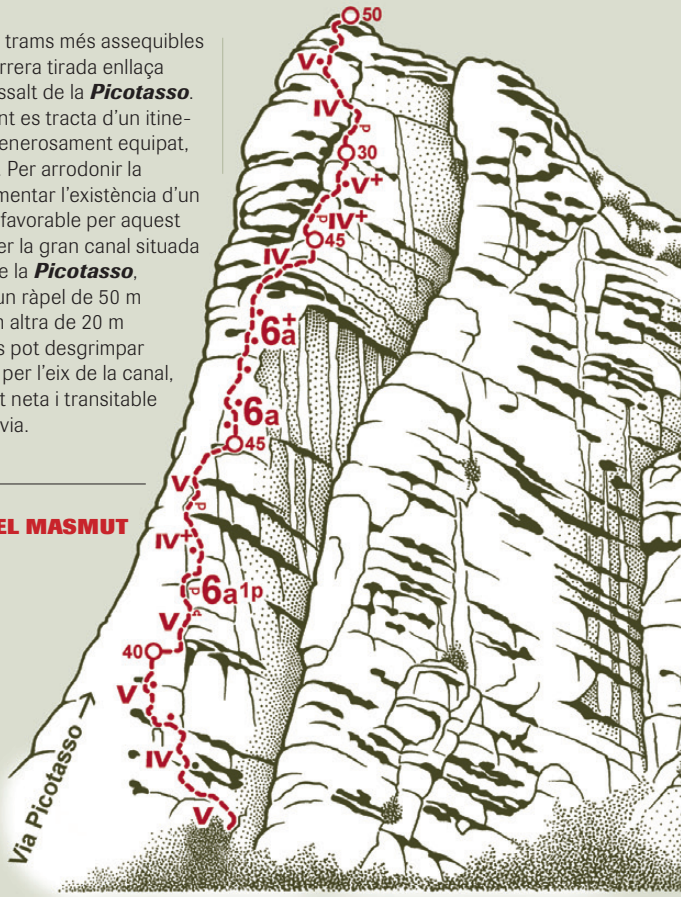

TEROL
ROQUES DEL MASMUT
Tasso&pico
(210 m, 6a^{+})

PREPIRINEU

Per fi ha estat vençut l'arrogant esperó principal de la roca Verda a la serra del Cadí, gràcies a la insistència de Ferran Rodríguez i Miquel Blanco, aprofitant l'estela d'un antic projecte abandonat del que resten algunes reunions muntades amb espits i parabolts fora del recorregut ressenyat. La via ***Spigolo*** (27-7-08) representa el traçat idíl·lic del bastió malgrat trepitjar un terreny molt discret en ocasions, que segons els autors el fan un itinerari poc recomanable en general. De totes maneres la ruta resta semiequipada de la millor manera amb alguns llargs d'artificial totalment muntats (L6 i L7), per facilitar pròximes repeticions amb un horari aproximat d'entre 10 i 12 h. Cal dur 6 pitons, tascons, aliens i camalots mitjans repetits. Possiblement la ruta més dura de tota la serra del Cadí amb diferència. Accés des d'Estana pujant al prat de Cadí (1 h) i la resta per tarteres a peu de via (45 min). Descens travessant direcció W cap a la canal del Cristall, per on es baixa habitualment.

ARMAND BALLART

Roca Verda, a la serra del Cadí.

SERRA DEL CADÍ
ROCA VERDA
Via Spigolo
(330 m, 6b/A2)

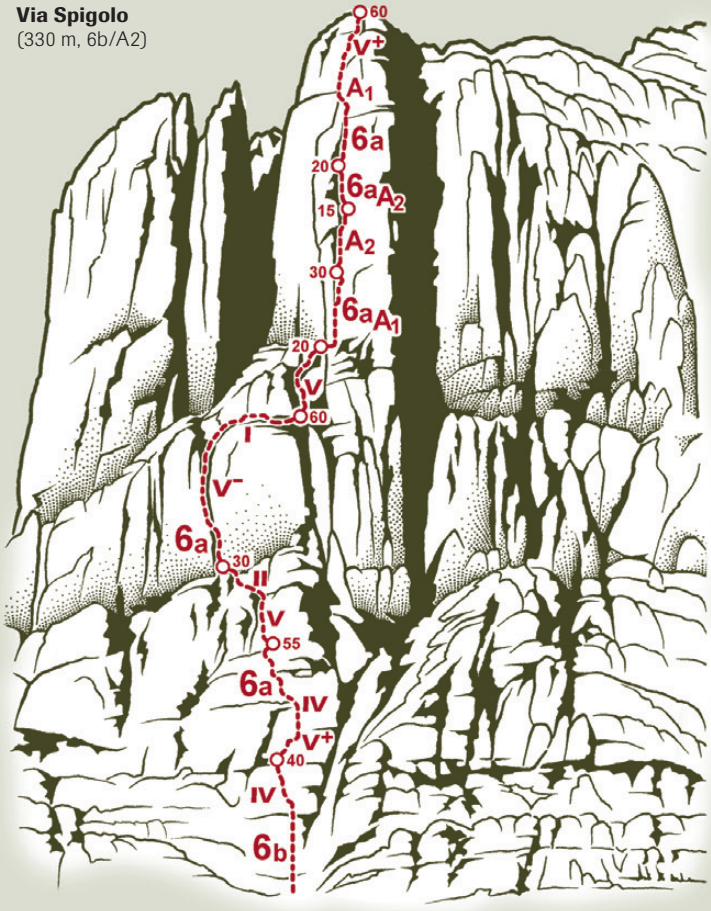

El mateix tàndem d'escaladors s'engresca per una evident escletxa en la roca Grossa de la qual hem parlen molt millor, i fins i tot la recomanant pel seu bonic traçat i atractiu entorn. Aquesta enorme mola de roca es troba enclavada entre la roca del Mig a l'est i la roca del Viladre a l'oest, amb una presència més que notable que en el seu dia va inspirar els intrèpids escaladors del TIM de Sabadell a obrir la primera via en tot el vessant nord del Cadí l'any 57. La nova línia anomenada ***El místico de los guijarros*** (6-8-08) ofereix cinc tirades semiequipades amb uns pocs parabolts i algun pitó, on caldrà amanir amb un bon joc de camalots fins al nº4 repetint les talles mitjanes. Accés des de Cava o Ansovell en 2 h. Descens flanquejant en direcció W per davallar per la canal del Migdia.

Si bé tots els itineraris del Roget al famós Pedraforca es concentren dins dels límits d'una contrada ben delimitada en verticalitat, al marge dret de l'escenari encara apareix un pany més caòtic i farcit de vegetació, on fins ara sols existia una via dedicada a ***Paul Preuss*** (91), la línia més directa i evident a primer cop d'ull amb poques repeticions.

No ha estat fins fa poc que algú hagi apostat per aquesta abandonada contrada, obrint un itinerari nou malgrat la discontinuïtat d'un terreny de molt bona qualitat, però. Anton García i Joan Vidal amortitzen de la millor manera l'escenari enllestint la ***Directa del Senglar*** (setembre-13), que resulta una aventura prou entretinguda i llarga, semiequipada amb 23 parabolts i una vintena de claus, que és ben segur un bon reclam per a més d'una cordada. Cal dur 18 cintes (algunes de llargues), aliens i els camalots fins al nº3. L'itinerari en qüestió arrenca a uns 20 m a la dreta de la via ***Dorian*** (pont de roca visible), i enllaça tot un seguit de trams fissurats, curtes plaques i canalissos, que ofereixen tota la gamma de passatges típics del monolític calcari del massís. En arribar al cim podem baixar cap a l'E seguint unes marques blaves a la dreta que condueixen a la tartera principal i fer el tomb fins a les mines pel camí circular, o bé davallar cap a l'oest pel llom del mateix Roget (més ràpid) fins que localitzem un pas clau d'isards per accedir a la canal posterior i atansar definitivament el torrent del Ninot que duu a l'aparcament de sortida (monòlit de pedra).

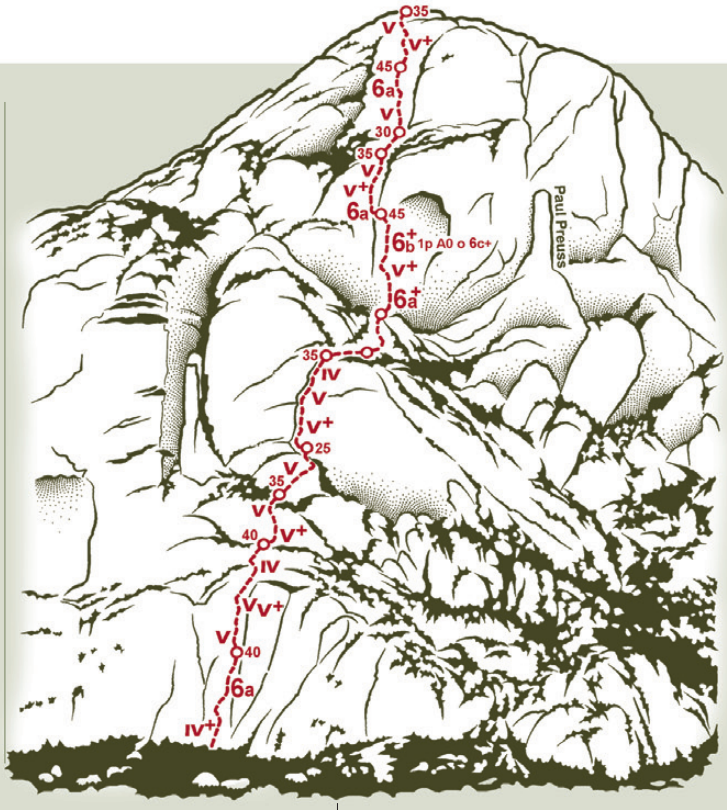

PEDRAFORCA
EL ROGET
Directa del Senglar
(445 m, 6a/A0)

SERRA DEL CADÍ
ROCA GROSSA
El místico de los guijarros
(220 m, 6a)

ARMAND BALLART

El Roget, al Pedraforca.

Congost de Collegats:

camí de les Maleses i la cova del Serpent

Fins que al segle XVII no es va obrir el pas actual del congost de Collegats, la comunicació entre el sud i el nord del Pallars es feia per camins bastant complicats que obligaven a fer grans recorreguts i a superar desnivells forts.

Una d'aquestes rutes passava molt a prop del monestir de les Maleses (Pobla de Segur, Pallars Jussà), un antic cenobi benedictí ubicat al barranc de Sant Pere i a l'aixopluc d'una balma. Fundat el 868 per l'abat Atili, sota el títol de Sant Andreu, la seva església, posteriorment dedicada a Sant Pere, tingué culte fins al començament del segle XIX. Ara només es conserven els dos absis de la capella i alguna minsa paret de les dependències monacals. Tot i això, la visita és recomanable, tant per tenir una idea de com era la vida en llocs com aquest, com per les impressionants vistes sobre el congost de Collegats i les seves valls tributàries.

Però no tot és història. També hi ha llegendes, com la del monstre que diuen que habitava la cova del Serpent, propera al monestir, una serp enorme que es cruspia el rebost dels benedictins, fins que un monjo va farcir uns pans amb ganivets i la bestia va morir en menjar-se'ls. L'esquelet de la serp encara es pot veure en el gran solc del sostre de la cova.

ALFRED MONTSERRAT

Sant Pere de les Maleses.

Itinerari

- **Font de la Figuereta**
- **Les Maleses**
- **Barranc de Sant Pere**
- **Cova del Serpent**
- **Carretera C-13**

0:00 h A l'àrea d'esbarjo de la Font de la Figuereta, situada als quilòmetres 301 i 302 de la C-13, abans d'entrar al congost de Collegats, hi ha espai suficient per deixar els vehicles. Al marge de la font es pot observar un monument dedicat als raiers. A la part sud d'aquesta àrea, i a l'altre costat de la carretera, s'inicia la pista que porta a Gramuntill. Comencem a caminar sobre l'asfalt fins que trobem, a la dreta, el sender que puja fort pel serrat d'Ansal.

00:40 h Situats sobre un petit replà, seguim les fites cap a la dreta tot seguint paral·lels als cingles del tossal del Cap, que queden situats una mica més amunt. Caminant entre clapes de bosc, creuem el barranc d'Ansal. La ruta segueix pel vessant contrari a la vall, i flanqueja el morro de conglomerat que separa aquest torrent del proper barranc de Sant Pere.

01:10 h El camí comença a baixar cap al fons del barranc de Sant Pere, però abans d'arribar-hi, per l'esquerra, un sender ben senyalitzat permet remuntar el torrent, pel marge dret, fins que es pot creuar, i retrocedint pel vessant contrari no es triga a arribar a Sant Pere de les Maleses. Cal destacar la distribució de les dependències del monestir. A l'extrem est s'aixecava l'església romànica. En el que queda dels absis encara es poden veure restes de pintures murals. Una part d'aquesta església quedava fora de la protecció de balmat, sent visible, encara avui, el lloc on reposaven les lloses de la teulada. La part central de la balma estava ocupada per les habitacions, que aprofitaven el sostre de la cavitat. Tot i això, sembla que algunes comptaven amb un doble pis, perquè encara es veuen els punts d'encaix d'algunes bigues. El costat oest de

la balma era utilitzat per fer-hi foc. Segurament per cuinar. Deixem Sant Pere de les Maleses refent el camí fins a la primera bifurcació.

01:40 h S'acaba de baixar fins al barranc de Sant Pere, que s'ha de creuar. A l'estiu, si baixa aigua, és ideal per remullar-se. Després de fortes pluges cal anar en compte. El corriol segueix en suau pendent fins que revolta el serrat Gros per sota del cingle. Aquest tram ofereix unes magnífiques vistes sobre el congost de Collegats i el barranc de l'Infern, situat al vessant esquerre de la Noguera Pallaresa, on també hi ha els cingles de l'Espluga de Cuberes i més amunt l'antic poble de Solduga.

02:00 h Cova del Serpent. Es tracta d'una petita cavitat, de 26 m de recorregut, que es troba al costat del camí. Coneguda des d'antic per la llegenda de la serp que hi vivia; és pot visitar amb tan sols l'ajuda d'una llanterna. El senyal del sostre que s'atribueix a l'esquelet de la serp, no és altra cosa que un canal de volta, és a dir, un solc semicircular excavat, forma d'erosió que es pot observar en algunes coves. En deixar aquest forat el camí s'enfila fort fins a arribar a un relleix. Caminem ara més a prop del cingle de conglomerat vermellós. Passat un petit coll s'inicia la baixada que porta fins a la carretera C-13.

ALFRED MONTSERRAT

La cova del Serpent.

02:30 h Carretera N-260, poc abans del túnel de l'Argenteria. Si només disposem d'un vehicle cal tornar fins al punt de sortida, l'àrea de la font de la Figuereta. S'ha de creuar la carretera i caminar pel sender que hi ha entre aquesta i el riu. En arribar al túnel de la C-13 cal continuar pel tram antic de la carretera. Després de passar de llarg els barrancs de l'Infern i de Llabró, que arriben al Noguera Pallaresa pel seu marge esquerre, tornem a trepitjar la C-13.

03:30 h Àrea de la Font de la Figuereta.

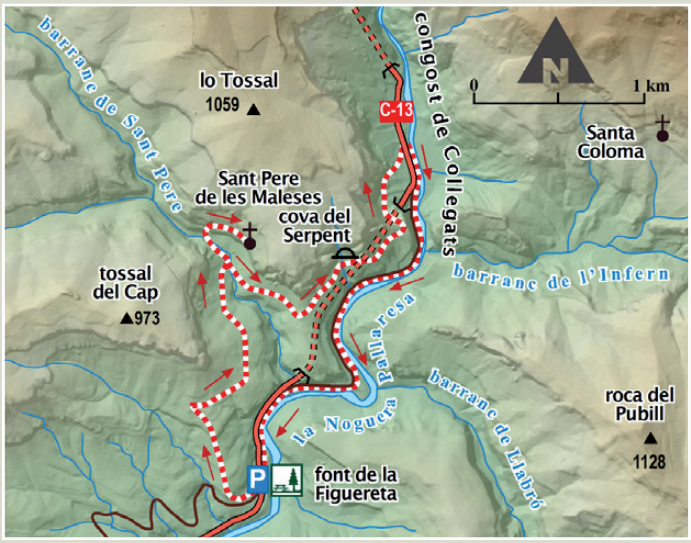

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGC)

Temps de camí
3 h 30 min
Desnivell
350 m
(acumulats)
Dificultat
Fàcil
Cartografia
- Base topogràfica de Catalunya. Escala 1:25.000. Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC). *(www.icc.cat/vissir3/)*

Oleguer Escolà

Parlem de biospeleologia

Oleguer Escolà Boada (Barcelona, 1944) és biospeleòleg, conservador del Museu de Ciències Naturals de Barcelona des de 1967 fins a 2009 i membre de l'ERE del CEC des de 1961. Ha explorat més de 2.500 cavitats, la majoria a Catalunya i Aragó, però també a Espanya, França, Itàlia, Hongria, Noruega, EUA, Galápagos, Equador, Perú, Bolívia, les illes Cèlebes (Indonèsia) i el Marroc. El 1963 forma part de l'exploració de la Torca del Carlista (Cantàbria), i el mateix any participa amb el Dr. Español en la prospecció espeleològica de l'Alt Aragó. També l'any 1963 forma part de l'Operació Solsonès, en la primera exploració de l'avenc Montserrat Ubach. El 1966 funda la revista *Espeleòleg*, amb J. A. Raventós i Roger Sitjà, i el 1970 condueix *Speleon, revista de Espeleología y Cuaternario*, de la Universitat d'Oviedo a Barcelona, cedida al CEC pels doctors Llopis Lladó i Carmina Virgili. El mateix any publica a *Espeleòleg* els resultats de deu anys de campanyes al Montsec, amb 160 cavitats subterrànies referenciades. El 1972 intervé en el descobriment de la Sima del Turbón (T-1), unió amb la surgència de Santa Elena i la troballa de l'avenc del Camí de l'Ara, que permet la unió de les cavitats, la primera integral del món en desnivell. També ha col·laborat en dues de les primeres unions del sistema: S-1 i Camí de l'Ara i la descoberta del pou de la Unió, entre Camí de l'Ara i T-1. Seguint el camí obert pel Dr. Pius Font i Quer l'any 1966 a l'Atlas, des d'aleshores fins a avui ha participat en una trentena de campanyes destinades a l'estudi biospeleològic al Marroc.

VALENTÍ ZAPATER

¿Què és la biospeleologia?
És una especialitat científica que estudia els éssers vius que hi ha sota terra, a les coves i els avencs, en el medi subterrani. Als inicis era una disciplina molt sorprenent, perquè hom creia que la vida estava dominada pel sol, que l'energia solar incidia en les plantes verdes i aquestes creaven la matèria orgànica necessària per a la subsistència. Com que a les coves no hi arriba cap raig de llum, no hi podia viure res. Però quan es van trobar animals que hi vivien va ser una cosa extraordinària, perquè es va comprovar que podien viure amb molt poca cosa.

¿Tots els animals que viuen en una cova són cavernícoles?
No. A la dècada de 1850 l'entomòleg austríac Ignaz Rodolph Schiner ja va fer una classificació, després modificada pel gran biòleg romanès Emil G. Racovitza, que divideix el regne animal del domini subterrani en tres grans grups: els animals que entren a les coves de manera accidental, els *trogloxens*; els animals que hi podien viure i reproduir-se, però que també podien viure a fora, els *troglòfils*, i finalment els que només poden viure a dins de les cavitats, els *troglobis*, que són cavernícoles estrictament.

Quan va iniciar-se la biospeleologia, ¿quins van ser els primers espècimens descrits?
El 1831 es va fer la primera descripció d'un ésser viu cavernícola, el coleòpter troglobi *Leptodirus hohenwarti* procedent de la cova d'Adelsberg o Grotte di Postumia (Postojna jama), entre Itàlia i Eslovènia, pel comte Franz von Hohenwart. També es coneixia des del segle XVII un amfibi, el *Proteus anguinus*, de la mateixa cova, que en alemany en deien *olm*. A Catalunya, probablement devia ser un coleòpter que viu al Pirineu, *Parvospeonomus delarouzeei*, dedicat a Elzear Delarouzée. Per tant, es demostrava que hi havia animals que no necessitaven la llum del sol per viure. Avui dia és coneixen una gran munió d'animals cavernícoles.

¿Sempre que parlem d'animals cavernícoles, tenint en compte aquesta classificació, estem parlant d'animals grossos?
Normalment són animals petits o molt petits. Potser el més gros seria el *Proteus anguinus* que té uns 30 cm; la resta són molt petits, de dimensions mil·limètriques, perquè a dintre del món subterrani hi ha molt poc aliment i no poden desenvolupar-se espècies grosses. Però també tenen un producció molt important. Es va estudiar que en una surgència, quan hi havia una crescuda, posant unes xarxes, hi quedaven centenars de milers de

petits crustacis que eren arrossegats a l'exterior.

¿Quins són els màxims exponents de la biospeleologia en el nostre àmbit més pròxim?
Les primeres citacions, per exemple, en coleòpters cavernícoles es van fer a Astúries entre 1840 i 1850. Després francesos, com Elzear Delarouzée, van començar a estudiar el Pirineu, fins que van sortir els primers estudiosos hispànics, entre ells, un dels monstres de la biologia, el Dr. Ignacio Bolívar Urrutia, que va ser una persona extraordinària, descobridor d'un coleòpter al Pirineu que li van dedicar: *Speonomus bolivari*. A Catalunya les primeres exploracions biospeleològiques van ser fetes per René Jeannel i per Emil Racovitza, que a partir del 1905 dugueren a terme diverses campanyes d'exploració a tota la península Ibèrica; seguiren exploracions de Cándido Bolívar i Frederic Bonet, i una última etapa, la més important, representada per Ricardo Zariquiey i Francesc Español. Ara s'ha arribat a un moment en que són equips de gent els que estudien el medi subterrani.

¿L'estudi de la fauna cavernícola la fan només els espeleòlegs?
Generalment aquests animals els estudien els espeleòlegs que són biòlegs, però també hi ha biòlegs només de laboratori, que no fan feina de camp. El bons investigadors, com el gran especialista italià Achille Casale, deia que havia d'anar a veure les cavitats, perquè li interessava conèixer l'animal en el medi on viu, i havia d'estar en contacte amb aquest medi.

¿Perquè fas espeleologia? ¿Per estudiar els animals subterranis?
Segurament, però això és insondable. Es pot posar l'exemple de preguntar-li a un alpinista per què puja a una muntanya i adonar-se que ho fa just només perquè la muntanya és allà.

¿Quin és el procediment d'investigació biospeleològic, des que es recull un animal fins que arriba al laboratori?
El primer que s'ha de fer es conèixer l'animal en qüestió i recollir-lo. Avui dia encara hi ha espècies desconegudes. Aquí és on intervenen els espeleòlegs. Els recullen i els duen als especialistes. Aleshores aquests en faran una descripció si l'animal és desconegut. Després s'ha de publicar l'estudi.

VALENTÍ ZAPATER

¿Com es recullen els animals? ¿Quin tractament de conservació tenen?
S'agafen generalment amb un tub d'aspiració, perquè són molt petits i no es poden agafar amb els dits o amb pinces sense malmetre'ls. Si són animals durs, com els coleòpters, s'han de posar en un pot amb serradures amb unes gotes d'acetat d'etil, de manera que amb aquest producte, que els mata de seguida, queden amb les articulacions flexibles per poder-los treballar bé després al laboratori, i examinar-los amb el microscopi.

¿Tu has descobert algun animaló que t'hagin dedicat?
Sí, un coleòpter mol petit, que no arriben a 2 mm, *Tychobithynus escolai*. Després també em vam trobar un altre, però que ja vam dedicar a l'Equip de Rercerques Espeleològiques del CEC, i li vam posar *Speonomus ere*.

De totes les especies descrites a llarg de la història de la biospeleologia, ¿quina destacaries?
Segons el Dr. Español hauria de ser *Ildobates neboti*. L'anècdota és que el van trobar uns espeleòlegs del Grup Espeleològic Pedraforca en un forat de Castelló, i l'havíen posat en una capsa de llumins. Va resultar un gènere nou que no es podia situar, una espècie endèmica. Actualment només n'hi ha a quatre cavitats del Baix Maestrat. La descripció del Dr. Español deia: «No me cabe mejor solución que considerarlo como un Driptidae aberrante de muy difícil colocación en cualquiera de las subfamílias...». I ara s'ha mirat l'ADN d'aquesta bèstia i han vist que això s'acosta als Zufium.

Ara ens trobem al Museu de les Ciències Naturals de Barcelona, a la sala de conservació d'artròpodes, a l'edifici del Castell dels Tres Dragons, al parc de la Ciutadella. ¿Què ens pots mostrar d'interessant?
Aquí tenim la col·lecció de coleòpters cavernícoles de la península Ibèrica més important del món. Aquesta capsa que t'ensenyo conté un coleòpter molt interessant, *Paraphaenops breuilianus*, que viu als Ports de Tortosa, i quan es va trobar el 1914 va ser d'un gran interès perquè els *Aphaenops* només viuen al Pirineu (n'hi ha a la Pedra de Sant Martí i n'hem tobat també a Gamueta i a Las Foyas), ¡però aquest era al sud de l'Ebre! És un gènere que només té una espècie, i es coneixia de la cova Cambra, a la mola de Catí, i ara es deu conèixer de set o vuit forats més dels Ports, com poden ser el forat del Rastre, a la cova del Jarret o a l'avenc dels Mamelons. És una bèstia ben rara al planeta Terra, perquè el gènere *Paraphaenops* només viu als Ports.

¿Hi perill que s'extingeixi aquesta bèstia?
No, encara n'hi ha. És un animal gros (7 mm), molt especialitzat, un troglobi estrictíssim. Hi ha una sentència que va dir Huxley molt il·lustrativa: si podem saber alguna cosa del Creador, és que tenia una debilitat especial pels coleòpters, perquè són els animals més abundants de la terra. ¡Pensa que una sola família de coleòpters pot tenir més de 100.000 espècies diferents!

CINEMA

El Festival BBVA de Cinema de Muntanya projectarà la pel·lícula més antiga del gènere

El pròxim Festival BBVA de Cinema de Muntanya se celebrarà a Torelló entre els dies 14 i 23 de novembre, en la seva 32a edició. La pel·lícula *Cervino*, considerada la primera pel·lícula de muntanya es podrà veure aquest novembre a Torelló. Es tracta d'un curt de 74 metres, equivalent a 6 minuts de durada, que es va enregistrar l'any 1901. Representa un grup de tres alpinistes, probablement guies, que surten de Zermatt i escalen el mont Cervín pel costat suís. El curt serà a Torelló perquè la International Alliance for Mountain Film l'ha restaurat precisament aquest any. Arribarà al Festival en format digital per ser projectat com a peça única al costat de les millors pel·lícules de muntanya de l'any. Es desconeix l'autor d'aquesta joia, encara que podria tractar-se de Franck Ormiston-Smith, un jove anglès pioner en el cinema de muntanya. Ormiston-Smith hauria visitat la serralada dels Alps tant el 1901 com el 1902, per fer nombroses ascensions als cims més importants de la cadena acompanyat de tres guies i dos camàlics. Així s'especifica en un diari anglès d'aquella època, que fins i tot detalla el nom de dos dels guies: serien Christian Bohren i Christian Burgener, de Grindelwald.

També hi ha de novetat la secció +Xtrem, que recollirà curtmetratges d'esports extrems enfocats cap a un públic més jove i que, de fet, escollirà en votació popular el film guanyador, només d'aquesta secció.

A Hollywood també esquien i, en certa manera, fan cinema de muntanya. Amb la intenció d'ensenyar com les grans estrelles del cinema s'han convertit per uns moments en alpinistes, el Festival proposarà com a exposició d'aquesta edició «Estrelles a la neu, esquiadors de cine», una mostra que es podrà veure del 14 al 23 de novembre al Foyer del teatre Cirvianum. L'exposició és un recull de cartells, programes de mà i fotogrames de pel·lícules que han intentat seduir l'espectador en combinar grans noms, com Gregory Peck, Greta Garbo, Ingrid Bergman, Kirk Douglas i Robert Redford. Al mateix temps, en una producció de la International Alliance for Mountain Film, es podran veure els cartells més rellevants dels festivals homòlegs que ompliran els aparadors dels comerços del municipi.

TORELLÓ MOUNTAIN FILM

D'aquesta manera, el Festival BBVA de Cinema de Muntanya citarà per 32a vegada els amants del cinema i la muntanya en una edició que, novetats a banda, tornarà a dur a Catalunya els millors films del món en natura, muntanya i aventura. Durant deu dies, doncs, es projectaran pel·lícules d'alt nivell sobre alpinisme, escalada, esports d'aventura i documentals sobre etnografia i natura, així com exposicions i xerrades especialitzades.

www.torellomountainfilm.cat

TORELLÓ MOUNTAIN FILM

TORELLÓ MOUNTAIN FILM

JORDI SARAGOSSA

CURSES DE MUNTANYA

Espectacular palmarès de Kilian Jornet aquesta temporada

Kilian Jornet ha aconseguit recentment diversos èxits en la seva carrera esportiva com a corredor de curses d'altitud. El 27 de juny es va celebrar a Chamonix el Km Vertical del Mont Blanc, en el marc dels campionats mundials de *skyrunning*, on Jornet va guanyar per 18 segons al segon classificat, Bernard Dematteis, amb un temps de 34 minuts i 18 segons, rebaixant el rècord de la prova.

Laura Orgué i Kilian Jornet estaven entre els favorits a fer podi al Km Vertical, prova inclosa en el Campionat del Món de Curses de Muntanya, on van aconseguir el doblet d'or català. Els dos atletes, a més, han aconseguit el rècord de la prova. Però per a Jornet, aquell va ser un cap de setmana històric: si primer va guanyar la prova del Km Vertical, després va repeteir el triomf a la Marató del Mont Blanc, la prova reina del Campionat del Món, amb un recorregut de 42 km i un desnivell positiu de 2.500 m.

I per si això no fos prou, Kilian Jornet també guanya i rebenta el rècord de la Hardrock 100, una carrera que es fa als EUA, amb 160 km i més de 10.000 m de nivell positiu, considerada una de les més dures del país, tant per l'orografia de la muntanya com per les condicions climatològiques. Després de tres anys intentant competir en aquesta prova, i que sempre havia volgut tenir, finalment va aconseguir un nou rècord en el seu palmarès.

TRAVESSADES

Transpirinenca Social i Solidària 2014

Del 14 de juny al 25 de juliol es va fer la segona edició de la Transpirinenca Social i Solidària, la travessada dels Pirineus, des del cap Higuer fins al cap de Creus, 800 km de caminada per afavorir la inclusió social i l'autonomia de joves en risc, organitzada per la Fundació Formació i Treball.

La Transpirinenca Social i Solidària és una eina de sensibilització, unió i cohesió social en pro del desenvolupament integral i que ofereix una plataforma de trobada als Pirineus perquè persones i col·lectius puguin crear iniciatives conjuntes i intersectorials de canvi social. L'objectiu de la TSS és visualitzar els esforços que es realitzen per vèncer l'exclusió. Participen en la caminada 50 joves, 50 emprenedors, 50 empreses, institucions de l'Estat, organitzacions socials i societat civil en general. El Pirineu va ser el punt de trobada, reunió i debat durant prop de 42 dies, passant pel País Basc, Navarra, Aragó, Catalunya i Andorra.

TRANSPIRINENCA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Les persones participants decideixen quina etapa volen fer i quant de temps. Comparteixen el camí amb altres persones i col·lectius, amb els quals poden reflexionar sobre les causes i conseqüències de l'exclusió i la inclusió per trobar solucions i crear xarxes d'ajuda i contacte, afavorir l'autonomia i impulsar el *mentoring*. Comparteixen experiències de vida i realitats, i des de la col·laboració mútua, miren de trobar punts en comú per poder promoure el canvi social.

Aquest és el testimoni d'un jove participant d'enguany: «Em dic Mohit i algun dia m'agradaria ser excursionista professional i pujar a l'Everest. No vaig néixer en una família muntanyenca, vaig néixer a una ciutat prop de Himàlaia, així que cada dia m'aixecava i m'adormia mirant les muntanyes. La muntanya em va ensenyar moltes coses, per exemple com sobreviure, perquè la vida és com una muntanya que té nivells; va pujant i baixant, és dura i fàcil. Jo penso que si puc pujar una muntanya dura sense rendir-me segur que puc lluitar per superar els meus problemes.»

TRANSPIRINENCA SOCIAL I SOLIDÀRIA

La Fundació Formació i Treball (FIT) es va fundar l'any 1992, promoguda per Cáritas Diocesana de Barcelona, i té com a principal objectiu la formació i la inserció laboral de persones amb especials dificultats personals i sociolaborals per incorporar-se al mercat laboral ordinari.

EXPEDICIONS

Ferran Latorre assoleix el K2 (8.611 m), el seu desè vuit mil

Segons fonts provinents del camp base del Broad Peak i el Racetracker de Ferran Latorre, sembla que després de més de 15 hores d'esforç extrem, l'alpinista del Centre Excursionista de Catalunya va aconseguir coronar el K2 sense l'ajuda d'oxigen complementari.

FERRAN LATORRE

FERRAN LATORRE

Aquesta és la segona vegada que Ferran Latorre s'enfrontava al K2, la segona muntanya més alta del món i una de les més perilloses. La primera va ser fa deu anys amb l'equip de Al filo de lo impossible, i ara, finalment ja compta com el seu desè vuit mil.

Així comença un dels darrers apunts que ens ha deixat al seu blog *(www.ferranlatorre.com)*: «L'ombra va baixant com un teló i darrere seu el K2 es va desvetllant com una piràmide màgica, amb una lluentor irreal i hipnòtica. La lluna llença raigs argentats per darrere del Broad Peak, i la seva llum vesteix el K2, avançant lentament des del cim fins a la glacera, posant-li un vestit de nit de plata. El silenci és faraònic.»

ESCALADA

Surt el nou *Game magazine* d el 2014 dedicat als Mallos de Riglos

La Federación Española de Deportes de Montaña y Escalada ha tret al mercat el nº 21 del *Game magazine* (maig 2014), dedicat a l'escalada a la zona dels Mallos de Riglos, amb textos, fotos, entrevistes i ressenyes d'Armand Ballart. La revista compta amb 60 pàgines a tot color sobre la coneguda escola de Riglos.

El magazín comença amb un extens reportatge de l'escalada als Mallos de Riglos, des de les primeres escalades i la conquesta de tots els cims fins a les futures línies per als aperturistes d'avui dia. Els Mallos representen una de les formacions rocalloses més singulars de l'Alt Aragó, un paisatge d'un innegable valor ecològic, on en aquest número monogràfic també es ressenyen 75

vies (de gairebé 300 que podem trobar a la zona), les més atractives i segurament les que tenen un pes més gran en la trajectòria d'aquesta emblemàtica escola aragonesa.

Segueixen interessants entrevistes a grans escaladors que han mostrat la seva passió pels Mallos de Riglos i que, per tant, formen part de la seva història: Ángel López «Cintero», el primer en assolir el cim de El Puro, tot un referent de l'escalada aragonesa, encara actiu; Josep Manuel Anglada, el polifacètic alpinista català del CEC; Miguel Ángel García Gallego, un referent mundial de l'escalada espanyola; Fernando Cobo, un alpinista de reconegut prestigi tant als Alps com a l'Himàlaia, i Toño Carasol, devorador de metres i metres de paret.

Es tanca aquest número amb una pàgina de bibliografia essencial sobre l'escalada als Mallos de Riglos.

32a edició

la Setmana del Llibre en Català

Lectura feta a mà

Barcelona,
av. de la Catedral,
del 5 al 14 de setembre
de 2014

www.lasetmana.cat

BARRANQUISME

Trobada d'Espeleologia i Canyons 2014

Els dies 4, 5 i 6 de juliol va tenir lloc a la Seu d'Urgell la Trobada d'Espeleologia i Canyons 2014, que reuneix les disciplines esportives de l'espeleologia i el descens de canyons i barrancs, on van participar 170 persones. L'esdeveniment, organitzat per l'Associació d'Espeleòlegs i Barranquistes (AEB), va comptar amb el suport del Centre Excursionista de Catalunya i el Foment Excursionista de Barcelona.

L'acte d'inauguració va tenir lloc al Parc Olímpic del Segre, a cura de l'alcalde de la Seu d'Urgell, Albert Batalla, i la responsable de la trobada, Mari Nivera. També hi eren presents, Carmen Galindo, de Turisme de la Seu d'Urgell, i Jordi Pallarès, regidor de Turisme, entre altres autoritats i públic general.

GDE DEL CEC

En el decurs de la presentació es va lliurar als participants la *Guia de barrancs, torrents i cavitats de l'Alt Urgell*, que inclou 43 descensos de la comarca (13 d'inèdits) i les 27 cavitats més importants segons els autors. Aquesta guia és el fruit de l'esforç del grup de treball vinculat a l'Associació d'Espeleòlegs i Barranquistes (AEB), que han estat estudiant durant mesos la comarca de l'Alt Urgell per difondre la seva gran diversitat en els aspectes esportius, naturals, culturals o històrics.

El 5 de juliol al matí, els participants van poder gaudir del Curs de formació d'autosocors en barrancs i del Curs d'aigües vives, el dia 6, a les aigües del canal. El mateix dia 5 a la tarda es va obrir el congrés amb la presentació dels llibres *La cova urbana de Tarragona* i *Avencs de Montserrat i Sant Llorenç del Munt*, de Víctor Ferrer. Tot seguit Ignasi Yzaguirre, del Gers de la A. E. Muntanya va presentar el treball sobre l'exploració al forat de la Ruda (Garraf) en condicions extremes de manca d'oxigen. A les 17:45, l'Associació d'Espeleòlegs i Barranquistes va presentar, de la mà d'Enric Pol, la primera App de canyons, barrancs i espeleologia actualment al mercat. Més tard, David López, de la Unitat d'Intervenció dels Mossos d'Esquadra, va parlar sobre la prevenció i l'actuació en cas d'accidents relacionats amb les nostres activitats. A continuació el grup Gocta va mostrar les últimes exploracions i resultats de la campanya 2014, i tot seguit, Eduardo Gómez, per finalitzar, va presentar *Las grandes cascadas africanas*. A la nit va tenir lloc el sopar de germanor i cloenda de la trobada, que va comptar amb la presència del president del Foment Excursionista de Barcelona, Lluís Solà, i el vicepresident esportiu del Centre Excursionista de Catalunya, Lluís Gómez, així com el regidor de turisme de l'Ajuntament de la Seu, Jordi Pallarés, que va lliurar els premis de fotografia en la modalitat d'espeleologia i en la de barrancs. A continuació es va fer el sorteig dels més de 60 obsequis lliurats pels patrocinadors de la trobada.

GDE DEL CEC

El diumenge 6 de juliol, Fran García, cap de l'equip d'espeleosocors d'andalús, va presentar les variacions i evolucions tècniques en maniobres d'espeleosocors, seguida d'una demostració pràctica a les instal·lacions del Parc Olímpic del Segre.

Una vegada més, la Trobada d'Espeleologia i Canyons 2014 es posiciona com el primer encontre d'aquestes característiques a Catalunya, on participants de França, Alemanya, Grècia, Espanya (València, Alacant, Aragó, Madrid, Bilbao) han pogut gaudir del territori d'aquest entorn privilegiat de l'Alt Urgell.

GDE DEL CEC

AFCEC

38è Aplec Excursionista dels Països Catalans

Berga

Del 5 al 8 de desembre del 2014

Com eix pi meravellós,
mon regne posà tres branques,
foren tres regnes en un,
ma corona els coronava.

Jacint Verdaguer

BOOKBOOKDESIGN

ORGANITZA

Centre Excursionista de Catalunya

PARTICIPA

1714 2014

CONSELL COMARCAL DEL BERGUEDÀ

Ajuntament de Berga

COL·LABORA

FEEC

VALENTÍ ZAPATER

Turistes fotografiant la sortida de sol i el mar de núvols des de Guang Ming Ding (el cim Lluminós), un espectacle habitual a Huang Shan (Anhui, Xina).
***Càmera:** Canon EOS 20D (digital).*
***Objectiu:** Canon EF 70-200 mm f/2,8L IS USM a 70 mm.*
***Exposició:** 1/400 s f/8 ISO 100.*

¿Anem a fotografiar o a la muntanya?

Si ens apassiona la fotografia i anem a la muntanya amb la càmera és important tenir clar el nostre objectiu principal: ¿fotografiar un paisatge? ¿Fer un cim? ¿Gaudir de la companyia d'algú?

Aquests objectius poden ser incompatibles entre si. Fotografiar un paisatge, un animal o una planta és una activitat que requereix la màxima concentració i seguir un ritme que ve donat per la natura, les condicions del moment i la pròpia persona. Això és impossible si anem acompanyats d'algú que no té la mateixa fita. De la mateixa manera, baixar un avenc o un barranc o fer un cim, una ruta o una via d'escalada pot ser impossible si algú del grup es dedica a aturar-se a fer fotografies contínuament. El més probable és que, en tots dos casos, algú s'acabi cansant d'esperar i que no s'aconsegueixi l'objectiu desitjat.

Un cop presa la decisió de quin és el nostre objectiu (personal o de grup), l'equip fotogràfic ha d'estar en consonància. Si l'objectiu principal és fotogràfic caldrà portar tot el necessari per aconseguir bones fotografies, un trípode estable acostuma a ser una eina imprescindible en molts casos malgrat el seu pes. Òbviament el pes de tot l'equip s'haurà d'ajustar a la condició física del fotògraf i al recorregut a fer. No és el mateix una sortida fotogràfica matinal a la muntanya que una ruta d'una setmana on s'hagi de dur a sobre tot el menjar i l'equip per dormir al ras.

Si l'objectiu és una activitat o sortida de grup, una càmera lleugera sempre a mà ens pot permetre captar aquells moments únics que de vegades ens regala la muntanya. L'existència avui en dia de càmeres compactes de sensor gran i càmeres sense mirall amb objectius intercanviables ens aporten una qualitat similar a moltes càmeres rèflex, amb un pes notablement inferior. Però per molt bona que sigui la càmera si es duu a la motxilla no serveix de res. Haurem d'afegir a l'equip una funda per portar-la fora i treure-la ràpidament.

Hi ha altres casos, però, en què és gairebé tan important la fotografia com l'activitat. Això és així, per exemple, en expedicions rellevants on la fotografia es converteix, aleshores, en una tasca d'equip.

Sigui com sigui, cal tenir els objectius clars abans de sortir, sols o en grup. I la càmera sempre preparada per disparar.

EL TRUC DE L'EXPERT

Si vas en grup, avança't de tant en tant per trobar bons llocs i espera que arribi la gent per fotografiar-la de cara o de costat. Això és especialment interessant en pujada, fotografiant de dalt a baix, evitant les normalment avorrides fotos de motxilles.

Available on the App Store

Descarregant...

Carrega't d'excursionisme amb Muntanya

A iQUIOSC.cat trobaràs totes les revistes i la premsa en català. Descarrega't la teva publicació al teu dispositiu mòbil, o llegeix-la al web en streaming. Gaudiràs de la cultura quan vulguis, on vulguis, i en la nostra llengua.

iQUIOSC.cat

VIGILA AMB AQUESTA BÈSTIA

Per molt inofensiva que sembli, una barbacoa pot convertir-se en el pitjor depredador del bosc i és una de les causes més freqüents d'incendis forestals a Catalunya. Perquè qualsevol descuit pot convertir-se en una bèstia perillosa per al nostre entorn. L'espurna d'una barbacoa, d'una radial o d'una eina de bricolatge, una cigarreta mal apagada, uns focs d'artifici, una crema no ben controlada de rostolls... La prevenció és la millor arma per combatre-les, i garantir la protecció de les persones i del medi natural.

AL BOSC, QUALSEVOL DESCUIT POT SER EL PITJOR DEPREDADOR.
EN CAS D'INCENDI, TRUCA AL 112.

Diputació Barcelona | Mancomunitat de Catalunya 1914 2014 | 112 emergències | 1714/2014 | Generalitat de Catalunya

Informa't del risc d'incendis en temps real a #vigilaambaquestesbesties

@emergenciescat @112 @bomberscat @transit @meteocat @mossoscat @agriculturacat